

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

ANALÝZA

integrace migrantů na Kolínsku

Analýza integrace migrantů na Kolínsku

Autoři: Michaela Límová, Michala Musilová, Lenka Pavelková

Editace: Dita Konůpková, Lukáš Wimmer

Jazyková korektura: Michaela Hörzenbergerová

Grafické zpracování: Lucie Musilová

Rok vydání: 2019

www.cicpraha.org

Analýza vznikla v rámci projektu č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_064/0006465 „*Náš společný kraj*“, který je financován z prostředků Evropského sociálního fondu v rámci Operačního programu Zaměstnanost.

OBSAH

ÚVOD	6
01/ Terminologie, zdroje dat, použité zkratky	7
1.1 Terminologie	7
1.2 Zdroje dat	8
1.3 Použité zkratky	9
02/ Vstup a pobyt migrantů na území Česka	10
2.1 Zrychlená řízení příchodu zahraničních zaměstnanců	12
2.2 Příchod rodinných příslušníků migrantů a trvalý pobyt	13
03/ Integrovaná politika Česka	14
04/ Migrační situace Česka	16
05/ Charakteristika regionu Kolínsko	20
5.1 Demografická charakteristika regionu	21
5.2 Migrační situace regionu	23
06/ Ekonomická situace Kolínska	25
6.1 Zaměstnanost a její struktura	26
6.2 Zaměstnavatelé v regionu	29
6.3 Nezaměstnanost	31
6.4 Podnikání	32
6.5 Zahraniční pracovníci a jejich zaměstnanecká práva	33
6.6 Prognóza vývoje pracovního trhu	34
07/ Bydlení	35
7.1 Nájemní a soukromé bydlení	36
7.2 Ubytovny	38
7.3 Lidé bez přístřeší	39
08/ Školství	40
8.1 Děti s cizím státním občanstvím ve školách na Kolínsku	42
8.2 Podpora dětí s odlišným mateřským jazykem na Kolínsku	45
09/ Zdravotní pojištění a přístup ke zdravotní péči	47
10/ Sociální práva a sociální služby	49
10.1 Služby na podporu integrace migrantů na Kolínsku	51

11/	Jazykové vzdělávání	52
11.1	Kurzy českého jazyka pro migranty na Kolínsku.....	54
12/	Soužití a vztah s majoritou	56
12.1	Aktivity na podporu soužití s majoritou na Kolínsku.....	57
13/	Strategické dokumenty a projekty	58
13.1	Komunitní plán města Kolín.....	59
13.2	Strategický plán sociálního začleňování Kolín.....	60
13.3	Strategie vzdělávání v Kolíně.....	61
13.4	Projekt Bezpečný Kolín a Strategický plán prevence kriminality města Kolína	62
13.5	Strategický plán města Český Brod	63
13.6	Komunitní plán sociálních služeb Český Brod.....	64
13.7	Strategie vzdělávání v Českém Brodě.....	65
14/	Závěr	66
15/	Použité zdroje	68
16/	Seznam grafů, tabulek a map	71

ÚVOD

V souvislosti s ekonomickou situací Česka sledujeme stále se zvyšující poptávku po zahraniční pracovní síle. S narůstajícími počty migrantů se jejich integrace do společnosti stává významným tématem politické debaty. Ačkoliv se zásadní strategická rozhodnutí uskutečňují na úrovni vlády a ministerstev, při jednání zástupců zaměstnavatelů či odborů a dalších nadregionálních hráčů, dopady těchto změn pociťují především obce a jejich obyvatelé. S konkrétními řešeními jsou tak konfrontovány zejména místní samosprávy. Právě pro potřeby zástupců měst a obcí z Kolínska je tato analýza primárně určena.

Cílem analýzy je zmapovat situaci v oblasti integrace migrantů v okrese Kolín ve sledovaném období a identifikovat možné problematické body. Zpracování dokumentu předcházelo dlouhodobý monitoring a přímá práce pracovníků Centra pro integraci cizinců, o. p. s. (dále jen „CIC“). Organizace v tomto oboru působí od roku 2003 a přímo v Kolíně provozuje pobočku od roku 2009. Tento region byl zároveň zvolen i proto, že zástupci města Kolín jsou tématu integrace migrantů otevření.

Analýza je strukturovaná podle klíčových oblastí života se zvláštním zřetelem na specifika situace migrantů i jejich začleňování do společnosti a odkazuje na již existující strategické dokumenty.

Předkládaná analýza je pomyslným odrazovým můstkem pro zpracování strategických dokumentů pro integraci cizinců v regionu a k další realizaci prointegračních politik a aktivit.

01/ TERMINOLOGIE, zdroje dat, použité zkratky

Terminologie

1.1 V textu je používán pojem *migrant* jako označení cizího státního příslušníka, který se zdržuje na území České republiky dlouhodobě, bez ohledu na typ povolení k pobytu a zemi původu.

V české legislativě i statistických zdrojích je běžně užíváno pojmu *cizinec*, ten ale není přesný – cizincem může být kdokoli s cizím státním občanstvím bez ohledu na délku pobytu, tj. i například turista na dovolené.

V souladu s normami českého jazyka je pojem *migranti* užíván i v případech, kdy mluvíme o mužích a o ženách dohromady.

Ve zprávě je také diskutována *integrace*. *Integrace* je v nejširším významu začlenění jakéhokoliv jedince do skupiny či společnosti. Ve spojení s migrací se pak jedná o začlenění migranta do společnosti. Tento proces je vždy obousměrný: migrant se integruje do společnosti, tato společnost ho ale také musí „chtít“ přijmout. Integrace má mnoho aspektů, zpravidla se vymezují tyto oblasti: ekonomická integrace (zejména začlenění na trh práce), sociální (společenské vazby), kulturní (jazyk a tradice) a politická (např. účast na volbách a jiném dění – často ovšem omezená legislativním rámcem země). Integrace v současném pojetí neznamená, že se migrant zřekne své původní identity – tj. například se naučí jazyk nové země, nicméně nepřestává používat také svůj mateřský jazyk (s přáteli, s rodinou).

Zdroje dat

1.2 Ve zprávě jsou využívány statistické údaje, které poskytují státní instituce, zejména Český statistický úřad. Tato data nemusí vždy naprosto odpovídat realitě, a to zejména v otázce pobytu občanů EU, kteří sice mají ohlašovací povinnost, tj. povinnost ohlásit cizinecké policii místo pobytu na území ve lhůtě do 30 dnů ode dne vstupu na území, pokud jejich předpokládaný pobyt na území bude delší než 30 dnů, ale v praxi tuto povinnost důsledně nedodržují. Počty občanů EU žijících dočasně či dlouhodobě v Česku budou tedy vyšší, než ukazují oficiální statistiky. Zároveň je ale možný i opačný jev, kdy migranti naši republiku opustí, a tuto změnu nenahlásí (týká se všech migrantů a také občanů Česka, kteří se odstěhují do zahraničí).

Charakteristické je také určité zpoždění statistických údajů vzhledem k nutnosti zpracování vstupních informací. Kompletní data jsou v době zpracování analýzy (první pololetí 2019) dostupná pro konec roku 2017. Pokud byly k dispozici, je ve zprávě využíváno i novějších údajů. Kompletní seznam zdrojů je uvedený na konci dokumentu – kromě oficiálních statistických dat byly v analýze využity také další zdroje, např. existující studie, rozhovory, zkušenost pracovníků CIC. Pro některá témata jsou k dispozici data pořízená na lokální úrovni, u některých témat nikoliv – zde proto vycházíme z celostátních trendů a procesů, které se promítají i v okrese Kolín.

Použité zkratky

1.3	CIC	Centrum pro integraci cizinců, o. p. s.
	CPIC	Centra na podporu integrace cizinců
	CZ-ISCO	International Standard Classification of Occupations (Klasifikace zaměstnání)
	ČR	Česká republika
	ČSÚ	Český statistický úřad
	EHP	Evropský hospodářský prostor (kromě členských zemí EU zahrnuje také Island, Lichtenštejnsko a Norsko)
	EU	Evropská unie
	MAP	Místní akční plán rozvoje vzdělávání
	MŠMT ČR	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
	OMJ	Odlišný mateřský jazyk
	ORP	Správní obvod Obec s rozšířenou působností
	OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
	TPCA	Toyota Peugeot Citroën Automobile Czech, s.r.o.
	VŠ	Vysoká škola
	VÚPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.

02/ VSTUP A POBYT migrantů na území Česka

- *Občané zemí EU a EHP mají do Česka volný vstup, včetně vstupu na trh práce*
- *Vstup a pobyt občanů mimo EU je regulován, je nutné povolení k pobytu a obvykle povolení k zaměstnání*
- *Občané některých zemí (např. Ukrajina) mohou přijít v rámci zrychleného režimu/programu*
- *V souvislosti se situací na trhu práce bude zahraničních pracovníků v Česku i v regionu pravděpodobně stále přibývat (následně i jejich rodinných příslušníků)*

Vstup cizinců na území Česka a jejich pobyt na tomto území je regulován několika právními předpisy, zejména Zákonem o pobytu cizinců v platném znění [1]. V tomto zákonu je upravený pobyt občanů z členských zemí EU i ze zemí mimo EU (neboli *třetích zemí*). Česko reguluje nejen samotný vstup a pobyt občanů jiných zemí, ale rovněž jejich vstup na trh práce, který je primárně chráněný pro české občany a občany členských zemí EU. Důležitý je tedy také Zákon o zaměstnanosti [2].

Občané členských zemí EU a Evropského hospodářského prostoru (dále souhrnně EU) mají právo na volný pohyb za výdělečnou činností po EU [3] a vedle volného pohybu mohou využívat i řadu sociálních práv [4]. Občan členské země EU tedy nepotřebuje žádné povolení k pobytu ani k práci, jedinou jeho povinností je při pobytu delším než 30 dnů splnit ohlašovací povinnosti na Cizinecké policii. [1]

Občan země mimo EU oproti tomu musí splnit přísné podmínky, aby mohl na území Česka pobývat a pracovat. Jeho pobyt nad 90 dní musí mít vždy daný účel a tento účel je nezbytné nepřetržitě plnit (např. zaměstnání, podnikání, studium, výzkum). Povolení k pobytu je nutné prodlužovat a vždy prokázat řadu náležitostí, zejména dostatečné finanční zajištění žadatele nebo případně i členů jeho rodiny. Specifickou formou je *zaměstnanecká karta* (případně *modrá karta* pro vysoce kvalifikované pozice), která slouží zároveň jako povo-

lení k pobytu i k práci. Povolení k zaměstnání potřebuje většina migrantů ze zemí mimo EU. Výjimkou jsou např. studenti a absolventi veřejných VŠ a VŠ s akreditací MŠMT nebo manžel/manželka osoby s povoleným pobytem. Volný vstup na trh práce má cizinec až po udělení trvalého pobytu [1].

Dalším zákonem, který reguluje pobyt cizinců na území Česka je Zákon o azylu [5], který upravuje oblast mezinárodní ochrany (azyl a doplňková ochrana). Pro představu o charakteru mezinárodní ochrany je důležité vědět, že v řízení se posuzuje nebezpečí, které žadateli hrozí v případě návratu do země původu – smrt, mučení, nelidské zacházení.

Povolování krátkodobých pobytů (do 90 dnů) je upraveno evropským primárním právem a nařízeními platnými pro schengenský prostor, zejména vízovým kodexem [6]. V některých případech může v Česku pracovat i držitel víza na dobu *kratší než 90 dní* (tzv. „*schengenského víza*“), které však musí být doplněno povolením k zaměstnání od úřadu práce.

Častým jevem i ve Středočeském kraji jsou tzv. *polská víza*. Jedná se o krátkodobá víza vydaná Polskem zpravidla ukrajinským pracovníkům, která jsou ale chybnou interpretací vysílání zahraničních pracovníků a jako taková neumožňují legální práci v Česku. [7]

V zemědělství je možné setkat se také s pracovníky v *sezónním zaměstnání*, kteří mohou mít půlroční vízum za tímto účelem; jeho platnost ale nelze prodloužit. [1]

Zrychlená řízení příchodu zahraničních zaměstnanců

2.1 Jako reakci na silnou poptávku po pracovní síle ze strany zaměstnavatelů vláda realizovala postupně od roku 2012 několik projektů ekonomické migrace. [8] Jejich cílem je urychlení příjezdu pracovníků ze zahraničí. Jednalo se o tzv. *Fast Track* (určený pro zahraniční investory již působící na území ČR), *Projekt Ukrajina a Indie* (pro vysoce kvalifikované zaměstnance z Ukrajiny a Indie), *Režim Ukrajina* (pro středně či méně kvalifikované zaměstnance z Ukrajiny) a *Režim ostatní státy* (pro středně či méně kvalifikované zaměstnance z Mongolska, Filipín a Srbska). Nejvíce pracovníků přicházelo v Režimech Ukrajina a v Režimu ostatní státy.

Garantem těchto programů je Hospodářská komora ČR, firmy mohou rovněž využít služeb Agentury pro podporu podnikání a investic Czech Invest. Agentura Czech Invest může také oslovit města a obce ke konzultaci svých rozvojových záměrů.

S účinností od 1. září 2019 byly výše uvedené projekty nahrazeny vládními programy, a to: *Programem klíčový a vědecký personál* (nahrazuje Fast Track), *Programem vysoce kvalifikovaný zaměstnanec* (nahrazuje Projekt Ukrajina a Indie) a *Programem kvalifikovaný zaměstnanec* (nahrazuje Režim Ukrajina a Režim ostatní státy). Vzhledem k pokračujícímu nedostatku pracovní síly, zejména v oblasti technických oborů, došlo v Programu kvalifikovaný zaměstnanec k navýšení kvóty pro pracovníky z Ukrajiny až na 40 tisíc osob ročně, tj. na dvojnásobek původního počtu. [9] Tito pracovníci budou v Česku držitelé pobytového oprávnění *zaměstnanecká karta*.

Vzhledem k charakteru průmyslu je odůvodněný předpoklad, že se navýšení zahraniční pracovní síly dotkne citelně i Kolínska. Problémy mohou nastat kvůli skutečnosti, že rozhodování o nově zahrnutých podnicích, případně navýšení počtu zahraničních zaměstnanců u stávajících zaměstnavatelů, se odehrává zpravidla bez přítomnosti zastupitelů měst a obcí, přičemž především na ně následně dopadají externality spojené s vyšším počtem pracovních migrantů v místě a problémy spojené s nedostatečnou infrastrukturou služeb.

Příchod rodinných příslušníků a trvalý pobyt

2.2 Jsou-li vytvořeny podmínky pro příchod dalších členů rodiny (zajištěné bydlení, dostatečný finanční příjem), nositel povolení k pobytu v Česku může uvažovat o příjezdu svých rodinných příslušníků. Každý další rodinný příslušník potřebuje povolení k pobytu, nejčastěji za účelem *sloučení rodiny*. Tito rodinní příslušníci pro vstup na pracovní trh nepotřebují povolení k zaměstnání.

Zjednodušeně můžeme říci, že pro všechny cizí státní příslušníky, včetně občanů zemí EU, platí, že je možné požádat o povolení k trvalému pobytu po pěti letech nepřetržitého pobytu na území Česka. Zvláštním případem je rodinný příslušník občana EU, který je z třetí země. Tato osoba žádá o *povolení k přechodnému pobytu*, přičemž toto postavení umožňuje výraznější práva (např. zprostředkování zaměstnání Úřadem práce ČR, nárok na některé sociální dávky, možnost žádat o trvalý pobyt již po dvou letech pobytu na území ČR).

Se získáním trvalého pobytu nabude migrant práv srovnatelných s českým občanem (kromě možnosti práce v ozbrojených složkách a plného volebního práva). K tomu, aby trvalý pobyt získal, potřebuje splnit požadovanou dobu pobytu (zpravidla pět let pobytu v ČR) a absolvování zkoušky z českého jazyka na úrovni A1 (od r. 2021 dokonce úroveň A2).

Občané EU mají možnost kandidovat a volit v komunálních volbách a ve volbách do Evropského parlamentu ještě před získáním trvalého pobytu.

03/ INTEGRAČNÍ politika Česka

- *Ministerstvo vnitra je koordinátorem integrace migrantů v ČR a každoročně aktualizuje Koncepti integrace cizinců ČR*
- *Klíčovými oblastmi integrace migrantů je znalost českého jazyka, ekonomická a sociální soběstačnost, sociokulturní orientace, vztahy mezi komunitami a princip postupného nabývání práv migrantů*
- *Obce mají možnost žádat o dotace na projekty podporující integraci migrantů na lokální úrovni*

Integrační i migrační politika spadá pod Ministerstvo vnitra ČR, Odbor azylové a migrační politiky. Zásadním dokumentem je *Koncepce integrace cizinců* [10], která je každoročně aktualizována. Koncepce integrace jmenuje pět klíčových oblastí integrace: znalost českého jazyka, ekonomická a sociální soběstačnost, sociokulturní orientace ve společnosti, vztahy mezi komunitami a princip postupného nabývání práv cizinců v návaznosti na postupné získávání vyšších pobytových statusů na území České republiky.

Vedle dalších ministerstev je do integrace migrantů zapojena celá řada aktérů od neziskového sektoru, přes lokální a regionální správu, až po výzkumnou a akademickou sféru a další.

Jedním ze systémových nástrojů integrace migrantů je celorepubliková síť integračních center (Centra na podporu integrace cizinců, dále jen „CPIC“), která od konce roku 2018 působí i ve Středočeském kraji. CPIC ve Středočeském kraji je zřizována Správou uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR a v současnosti jsou jejich cílovou skupinou migranti ze třetích zemí, nicméně v plánu je již rozšíření i pro občany EU. Mezi hlavní aktivity těchto center patří monitoring migrantů v regionu, spolupráce se samosprávami, zaměstnavateli, a přímé aktivity pro cílovou skupinu jako jsou sociální a právní poradenství, sociokulturní kurzy a kurzy českého jazyka.

Zásadní úloha je pak přisouzena obcím, které jsou přirozeně nejbližší migrantům pobývajícím na jejich území, přičemž je zdůrazněna potřeba vstřícnosti ze strany majority. Obce mají mimo jiné možnost žádat o finanční prostředky na lo-

kální aktivity směřující k integraci migrantů. Jedná se dotační titul Ministerstva vnitra (tzv. *Projekty obcí na podporu integrace cizinců na lokální úrovni*) a podporováno je např. pořádání integračních akcí a aktivit, organizace příměstských táborů zaměřených na výuku českého jazyka, tvorba analýzy situace migrantů v obci, poskytování sociálního poradenství terénní i ambulantní formou, školení pedagogů i úředníků samosprávy o cizinecké problematice či výuka českého jazyka pro děti i dospělé. V roce 2019 požádaly o tuto dotaci např. města Brno, Havlíčkův Brod, Pardubice, Plzeň, Roudnice nad Labem a také 11 městských částí Prahy. [11]

04/ MIGRAČNÍ situace Česka

- *Počty migrantů v Česku se dlouhodobě zvyšují, zejména v reakci na poptávku po pracovní síle*
- *Migranti pocházejí nejčastěji z Ukrajiny, Slovenska a z Vietnamu*
- *Roste počet migrantů s trvalým pobytem – v současnosti se jedná o více než polovinu*

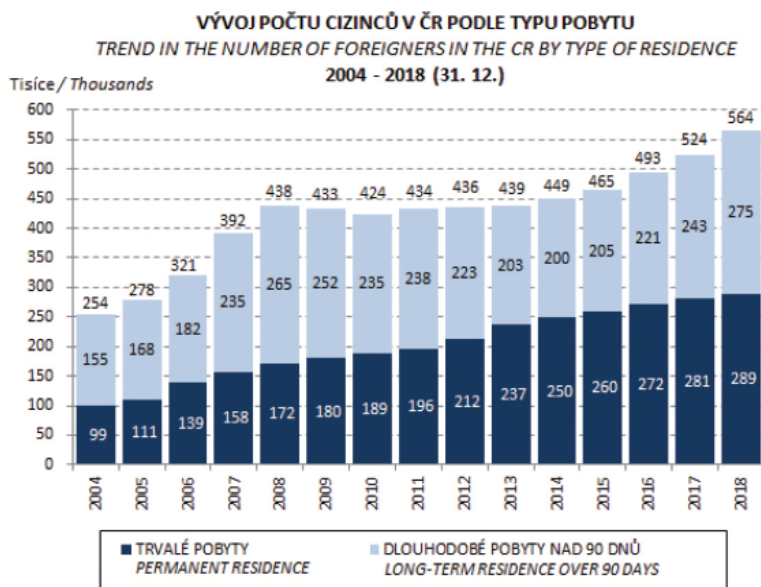
Česko se za posledních 20 let stalo zemí imigrační, tedy zemí, do které více lidí přichází, než z ní odchází. Hlavním důvodem je relativní politická i ekonomická stabilita, určitou roli ale hraje také členství v EU. Graf č. 1 ukazuje vývoj počtu migrantů v Česku s ohledem na typ pobytu. Zřetelný je trvalý růst počtu migrantů, pouze s malým poklesem v letech 2008 až 2010, tj. v době ekonomické krize. V posledních třech letech se nárůst počtu migrantů, v důsledku velké poptávky po pracovní síle, zrychlil. Zjevný je také nárůst počtu migrantů s trvalým pobytem. To je způsobeno jednak atraktivitou země pro život (nikoliv jen pro dočasnou práci), ale také tím, že roste počet migrantů, kteří v zemi pobývají dlouhodobě a mají tak možnost o trvalý pobyt žádat. Obdobný trend pozorujeme i u migrantů, kteří obdrželi české občanství (v roce 2016 se jednalo o 5 536 lidí, v roce 2017 o 6 440 lidí). [12]

Na konci roku 2018 žilo v Česku 566 931 lidí s cizím státním občanstvím, což představuje 5,3% z celkové populace ČR. [12] Toto číslo nezahrnuje migranty, kteří již získali české občanství a dále migranty, kteří nejsou z různých důvodů registrováni – buď proto, že se registrovat nemusí (zejména občané EU), nebo proto, že na území pobývají bez povolení k pobytu. Naopak toto číslo může zahrnovat osoby, které jsou sice registrované v Česku, ale jejich reálný pobyt je dočasně či dlouhodobě mimo území Česka (například v jiné zemi EU).

Více než polovina migrantů má na území Česka trvalý pobyt. Nejčastějším státním občanstvím migrantů v Česku je dlouhodobě Ukrajina, následovaná Slovenskem a Vietnamem (tabulka č. 1). Téměř 57 % migrantů tvoří muži – rozdíl v zastoupení mužů a žen je ovšem patrný zejména u přechodných pobytů, což lze vysvětlit častější migrací mužů za dočasnou práci. [12]

Z pohledu věkové struktury se údaje obyvatel Česka (graf č. 2) a migrantů (graf č. 3) značně odlišují. Zatímco věková pyramida pro celé obyvatelstvo je poměrně vyrovnaná, věková pyramida pouze pro migranty jasně ukazuje, že migranti žijící v Česku jsou převážně v produktivním věku, tj. ve věku 20 až 55 let. Toto opět souvisí s faktem, že hlavním motivem migrace do Česka je práce. Zároveň je ale nutné mít na mysli, že starší migranti mohou již mít české občanství, a proto v těchto statistikách nejsou zahrnuti.

Graf č. 1 – Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu v letech 2004 – 2018

Zdroj: Český statistický úřad, 2019

Tabulka č. 1 – Nejčastější země původu migrantů v Česku k 31. 12. 2018

Nejčastější země původu migrantů k 31. 12. 2018		
Země	Celé Česko	Okres Kolín
Ukrajina	131 709	1 291
Slovensko	116 817	1 361
Vietnam	61 143	380
Polsko	21 279	147
Rumunsko	14 684	140
Rusko	38 223	120
Bulharsko	15 593	85
Německo	21 267	42

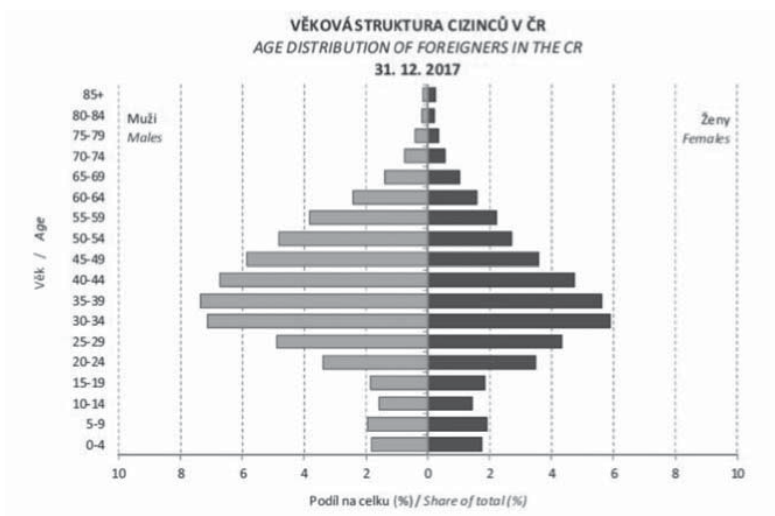
Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR, 2019

Graf č. 2 – Věková struktura obyvatelstva v ČR k 31. 12. 2017

Zdroj: Český statistický úřad, 2018

Graf č. 3 – Věková struktura cizinců v ČR k 31. 12. 2017

Zdroj: Český statistický úřad, 2018

05/ CHARAKTERISTIKA

regionu Kolínsko

- *Počet obyvatel v okrese Kolín stoupá, zejména díky stěhování (z Česka i ze zahraničí)*
- *Migranti na Kolínsku pocházejí zejména ze Slovenska a Ukrajiny*
- *48 % všech migrantů v okrese Kolín je podle dostupných dat ze zemí EU*
- *V roce 2017 byli pouze 3 lidé v okrese držitelé azylu*

Pro účely této zprávy je Kolínsko vymezeno jako Správní obvod obce s rozšířenou působností Kolín a Správní obvod obce s rozšířenou působností Český Brod (dále jen ORP Kolín a ORP Český Brod). Toto území je součástí Středočeského kraje a odpovídá mu statistická jednotka okres Kolín, která je využívána v následující analýze. Na území okresu se nachází 89 obcí, z toho šest obcí má status města. Většinu území zabírají vzhledem k úrodnosti půdy zemědělské plochy a velmi významný je také místní průmysl. Z hlediska ekonomiky je zásadní průmyslová zóna Kolín – Ovčáry s dominující továrnou TPCA s.r.o., na výrobu osobních automobilů. [12]

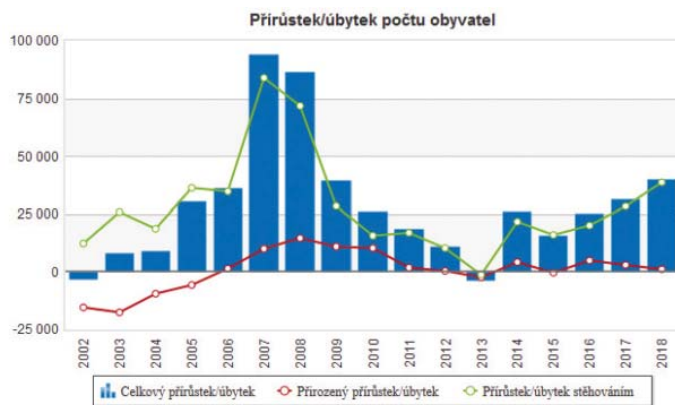
Vzhledem k tomu, že migranti žijí a pracují převážně v Kolíně a jeho okolí, jsou informace zaměřené především na město Kolín. V případě dostatku statistických dat je popsána situace v celém regionu.

Demografická charakteristika regionu

5.1

Na konci roku 2018 žilo v okrese Kolín 101 604 obyvatel. [12] Od roku 2001 dochází k mírnému nárůstu obyvatel, na němž se podílí převážně lidé, kteří se do regionu přistěhovali. Za celé období od roku 2001 do roku 2018 se více lidí do regionu přistěhovalo, než se z něj odstěhovalo. Tento trend je v souladu s celorepublikovým vývojem počtu obyvatelstva (graf č. 4), kdy počet obyvatel Česka roste, především vlivem stěhování ze zahraničí a nikoliv počtem narozených dětí. Na regionální i celostátní úrovni platí, že bez migrace by počet obyvatel dlouhodobě klesal. Zároveň je patrné, že v celém Česku i na Kolínsku roste počet lidí nad 65 let, tj. ve věku důchodovém. [12]

Graf č. 4 – Přírůstek/úbytek počtu obyvatel v ČR 2002 – 2018

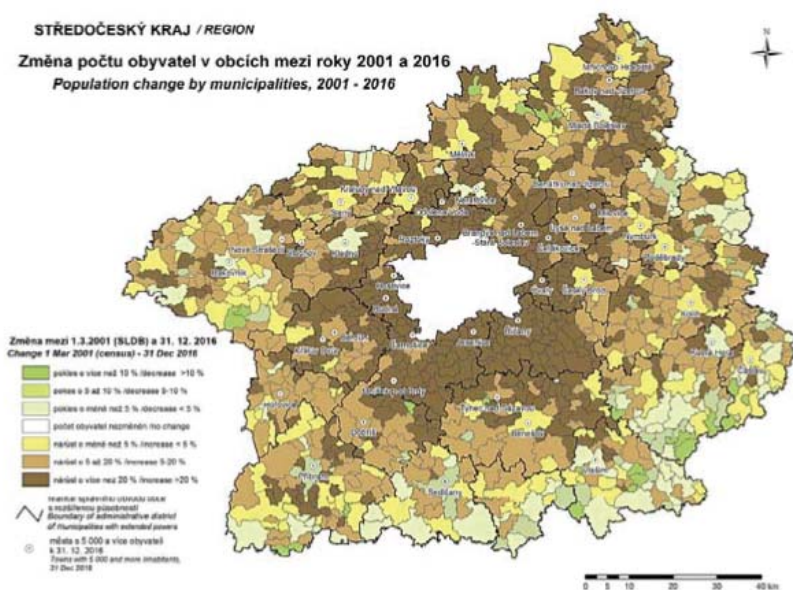

Zdroj: Český statistický úřad, 2019

Jak vyplývá z mapy č. 1, která reflektuje vývoj počtu obyvatel v obcích Středočeského kraje mezi lety 2001–2016, je zde patrný zvyšující se počet obyvatel v těsném okolí Prahy. Důvodem je především dobrá dopravní dostupnost Prahy a výstavba satelitních obytných oblastí.

Počet obyvatel na Kolínsku v posledních letech stále mírně stoupá. Celkový nárůst v ORP Kolín zaznamenal růst o téměř 5 %, přičemž u některých obcí okresu byl zaznamenaný nárůst i o více než 20 % (např. Ovčáry, Plaňany, Rostoklaty). [12]

Mapa č. 1 – Změna počtu obyvatel v obcích Středočeského kraje mezi roky 2001–2016

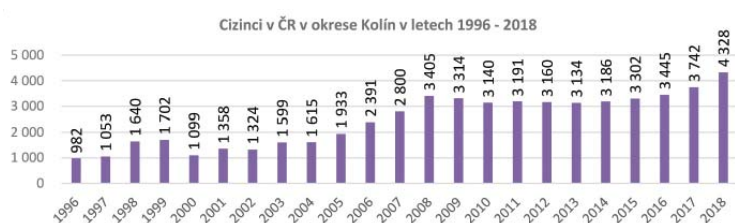
Zdroj: Český statistický úřad, 2017

Migrační situace regionu

5.2 Okres Kolín se nachází ve Středočeském kraji, ve kterém žije společně s Prahou nejvíce migrantů v Česku: v roce 2018 žilo v Praze a ve Středočeském kraji 50 % všech migrantů.

Vývoj počtu cizinců v okrese Kolín v jednotlivých letech popisuje graf č. 5. Na konci roku 2018 zde žilo celkem 4 331 osob s cizí státní příslušností. Nejčastěji se jednalo o občany Slovenska (1 361) a Ukrajiny (1 291), lidé z dalších zemí byli zastoupeni výrazně méně (tabulka č. 1). Téměř polovinu z celkového počtu migrantů tvořili občané EU. V roce 2018 mělo 52 % migrantů v okrese Kolín trvalý pobyt (graf č. 6), tři lidé byli držiteli azylu. Více než 61 % migrantů v okrese bylo ve věkovém rozmezí od 25 do 49 let, tj. v ekonomicky nejproduktivnějším věku (graf č. 7)¹. Z hlediska absolutního počtu i podílu na celkovém obyvatelstvu žije v Kolíně méně migrantů než v jiných okresech Středočeského kraje. [12]

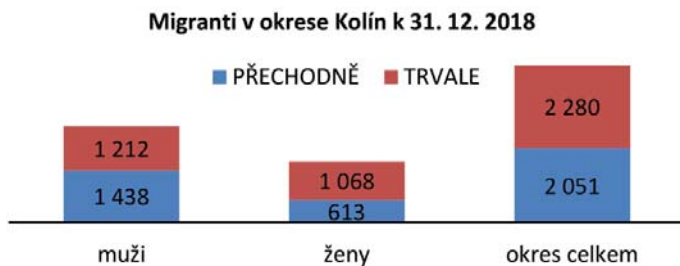
**Graf č. 5 – Cizinci v okrese Kolín v letech 1996–2018
(stav k 31. 12. 2018)**

Zdroj: Český statistický úřad, 2019
(údaje o počtech cizinců bez azylantů)

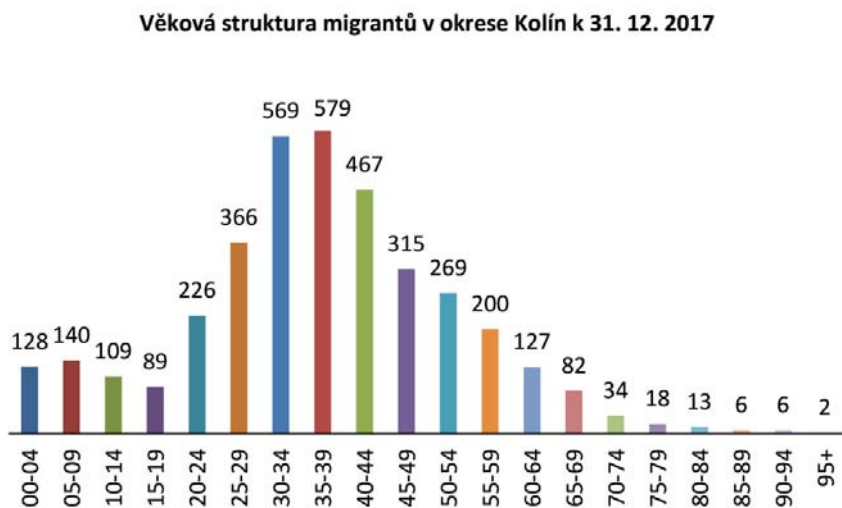
1) Zde je nutné brát na zřetel, že do tohoto čísla se nezapočítávají migranti, kteří již mohou mít české občanství.

Graf č. 6 – Migranti v okrese Kolín k 31. 12. 2018

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR, 2019

Graf č. 7 – Věková struktura migrantů v okrese Kolín k 31. 12. 2017

Zdroj: Český statistický úřad, 2018

06/ EKONOMICKÁ situace Kolínska

- *Celková zaměstnanost migrantů je vyšší než u celkové populace Česka*
- *V okrese Kolín pracují migranti zejména jako operátoři výroby, obsluha strojů a na nekvalifikovaných pozicích*
- *Významným zaměstnavatelem migrantům je automobilka TPCA, která v současnosti zaměstnává ze zahraničí zejména pracovníky z Ukrajiny*
- *V okrese Kolín narostl počet držitelů zaměstnaneckých karet*
- *Většina podnikatelů – migrantů v okrese pochází z Vietnamu nebo z Ukrajiny*
- *Do budoucna nelze očekávat úbytek zahraničních pracovníků v okrese*

Středočeský kraj, do kterého Kolínsko patří, je největším krajem Česka a poměrně výrazně je navázán na Prahu, která je jím obklopena. Provázanost Středočeského kraje s Prahou je dána jednak sousední polohou, krajským úřadem sídlícím na území Prahy, ale především velmi hustou dopravní sítí. Zatímco Praha nabízí velké množství pracovního uplatnění i pro obyvatele Středočeského kraje, Středočeský kraj je naopak častým rekreačním cílem obyvatel Prahy. Díky dopravní provázanosti s Prahou má také Středočeský kraj dlouhodobě jednu z nejnižších nezaměstnaností v Česku.

Ve Středočeském kraji je zastoupena průmyslová i zemědělská výroba. V průmyslu převládá zaměření elektrotechnické, strojírenské, chemické a polygrafické. V případě regionu Kolín je z hlediska průmyslu zásadní průmyslová zóna Kolín – Ovčáry s automobilovou továrnou TPCA s. r. o. Zemědělství je v souvislosti s úrodnou půdou Polabské nížiny zaměřeno zejm. na rostlinnou výrobu.

Zaměstnanost a její struktura

6.1 Celkově lze říci, že zaměstnanost migrantů je vyšší než zaměstnanost celkové populace Česka. [12] Migrantů tvoří 5 % obyvatelstva země, na zaměstnanosti se ale podílí 15 %. [13] To je dáno důvodem jejich příchodu do Česka (nejčastěji právě práce), věkovou strukturou migrantů (zejm. v produktivním věku), ale také právním rámcem (viz kapitola č. 3 – Vstup a pobyt migrantů na území Česka).

Podle evidence Ministerstva práce a sociálních věcí bylo k 31. 12. 2018 evidováno v okrese Kolín 5 010 zahraničních pracovníků, tj. zaměstnanců s cizí státní příslušností². [14] Tabulka č. 2 ukazuje strukturu zaměstnanosti zahraničních pracovníků v okrese v letech 2016 až 2018 podle klasifikace CZ-ISCO, která je zaměřená na pozici pracovníka v zaměstnání. Z hlediska oborů převažuje zpracovatelský průmysl – 48 % zahraničních pracovníků v roce 2018. Z hlediska pracovních pozic je pak zřetelné, že v okrese Kolín pracují migranti zejména na pozicích manuálních a nekvalifikovaných, což odpovídá zaměstnanosti v průmyslové výrobě.

Z tabulky č. 2 také můžeme vidět, že se postupně snižuje převažování pracovníků ze zemí EU. Tento jev je zřejmě způsoben celkovým posunem nábory zahraničních pracovníků ze zemí dále na východ a mimo hranice EU. Zejména pro občany Slovenska již často není práce v Česku o tolik atraktivnější než na Slovensku. Firmy se proto ve svých náborových kampaních zaměřují na země, pro jejichž obyvatele je práce v Česku stále atraktivní možností výdělků.

² Toto číslo je vyšší než evidovaný počet migrantů žijících v okrese Kolín. Zdánlivý nesoulad je s největší pravděpodobností dán tím, že občané členských zemí EU nemají povinnost přihlášení k přechodnému pobytu, pokud nepobývají v Česku více než 90 dní. Informace o nutnosti přihlášení v případě delšího pobytu a práce těmto migrantům často schází.

Tabulka č. 2 – Struktura zaměstnanosti zahraničních pracovníků v okrese Kolín v letech 2016–2018

Číslo CZ-ISCO	Název CZ-ISCO	2016			2017			2018		
		celkem	občané EU/EHP a	občané ostatních zemí	celkem	občané EU/EHP a Švýcarska	občané ostatních zemí	celkem	občané EU/EHP a Švýcarska	občané ostatních zemí
1	Zákonodárci a řídicí pracovníci	79	49	30	87	54	33	80	52	28
2	Specialisté	140	97	43	161	105	56	176	114	62
3	Techničtí a odborní pracovníci	145	127	18	147	128	19	161	135	26
4	Úředníci	55	46	9	54	42	12	58	43	15
5	Pracovníci ve službách a prodeji	162	97	65	210	113	97	227	127	100
6	Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybnářství	68	62	6	78	63	15	88	67	21
7	Řemeslníci a opraváři	848	695	153	827	680	147	865	695	170
8	Obsluha strojů a zařízení, montéři	959	881	78	1 111	874	237	1 342	900	442
9	Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	1 540	1 287	253	1 605	1 248	357	2 013	1 347	666
	Celkem	3 996	3 341	655	4 280	3 307	973	5 010	3 480	1 530

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019

Vývoj v počtech zahraničních pracovníků ze zemí mimo EU v okrese Kolín ukazuje také tabulka č. 3. Během posledních třech let došlo v okrese k velkému nárůstu počtu držitelů zaměstnaneckých karet, což mj. souvisí se zapojením největších zaměstnavatelů v regionu do vládních programů ekonomické migrace (viz Kapitola 3.1).

Tabulka č. 3 – Počty držitelů zaměstnaneckých/modrých karet v okrese Kolín v letech 2016 až 2018

Rok	Zaměstnecká karta	Modrá karta
Stav k 31. 12. 2016	142	0
Stav k 31. 12. 2017	404	1
Stav k 31. 12. 2018	763	0

Zdroj: Ministerstvo vnitra, 2019

Zaměstnavatelé v regionu

6.2 V roce 2017 bylo v okrese Kolín 23 tisíc ekonomických subjektů. [12] K největším zaměstnavatelům patří automobilka Toyota Peugeot Citroën Automobile Czech s.r.o. a Oblastní nemocnice Kolín, a.s. TPCA je zároveň největším zaměstnavatelem zahraničních pracovníků v popisovaném regionu. Mezi další zaměstnavatele migrantů patří např. firmy Crocodile ČR, s. r. o. v Žiželicích nad Cidlinou, Chocoland, a. s. a SPEL, a.s. v Kolíně, Yuncheng Plate-Making CZ v Pečkách či Sady Tuchoraz s. r.o., kde se jedná zejména o sezónní práci.

TPCA zahájila svoji výrobu v Ovčárech u Kolína v roce 2005 a podle oficiálních údajů zde aktuálně pracuje cca 2 500 zaměstnanců. Vzhledem k rozsahu výroby má existence továrny značný dopad na region, a to nejen v oblasti zaměstnávání, ale také například v oblasti bydlení (viz kap. 8). Fungování TPCA ovlivňuje také další ekonomické subjekty, zejména své dodavatele a další externí spolupracovníky. TPCA organizuje vlastní grantový program přispívající k rozvoji regionu, podporuje technické obory na českých školách a sponzoruje kulturní a společenské akce v regionu. [15]

Složení složení zahraničních pracovníků firmy se od počátku jejího působení v regionu značně proměňovalo. Nejprve se jednalo o pracovníky z Vietnamu (především formou agenturního zaměstnávání), poté se nábor pracovníků zaměřil na země Evropské Unie. V r. 2017 se automobilka zapojila do vládních programů ekonomické migrace a v současnosti tvoří největší skupinu zahraničních pracovníků občané Ukrajiny. Firma aktuálně zaměstnává téměř 300 pracovníků z této země a náborů z Ukrajiny provádí několikrát do roka ve vízovém centru ve Lvově. [16]

Městskému úřadu Kolín se postupně podařilo navázat fungující pravidelný kontakt nejen se zástupci firmy TPCA, ale i s dalšími zaměstnavateli v regionu. Zástupci města k problematice průmyslové zóny a zaměstnávání zahraničních pracovníků přistupují aktivně, získávají informace např. o budoucích nábořech a snaží se na ně včas reagovat. V současnosti se např. plánuje zřízení kontaktní osoby pro celou průmyslovou zónu Ovčáry. Díky těmto aktivitám mají zástupci

města možnost o plánech zaměstnavatelů diskutovat a také prosazovat svoje podmínky (v minulosti například požadavek na čistý trestní rejstřík a bezdlužnost při náboru nových zahraničních zaměstnanců ve firmě TPCA). [17]

6.3 Od roku 2014 dochází v Česku k poklesu podílu nezaměstnaných osob. V červnu 2019 byla míra nezaměstnanosti 2,0 % a tento trend sleduje i Středočeský kraj. [12] Od počátku 90. let klesá počet lidí zaměstnaných v zemědělství i v průmyslu, naopak se dlouhodobě zvyšuje zaměstnanost ve službách – ta již dosahuje přes 60 %. Nemalá část obyvatel Středočeského kraje dojíždí za prací do Prahy – výrazněji je tento trend vidět v ORP Český Brod, který je Praze geograficky ještě blíže než ORP Kolín. V červnu roku 2019 byl podíl nezaměstnaných osob na Kolínsku 3,1 % – tedy druhý nejvyšší ve Středočeském kraji. [12]

Míra nezaměstnanosti migrantů nepatří mezi údaje sledované Českým statistickým úřadem. Migranti se jako uchazeči o zaměstnání mohou registrovat na Úřadu práce ve velmi omezeném rozsahu. Tuto možnost mají v praxi pouze tři skupiny osob: migranti s trvalým pobytem, občané EU a rodinní příslušníci občanů EU.

Podíl migrantů na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání sledují pouze úřady práce, a to jen u občanů zemí EU. Při interpretaci statistických údajů je důležitým faktem, že ČSÚ udává hledisko „*cizinci evidovaní úřady práce*“. Nejedná se však o evidenci nezaměstnaných, ale o zahraniční zaměstnance, neboť zaměstnavatel má povinnost nahlásit krajské pobočce úřadu práce vznik a zánik pracovního poměru cizího státního příslušníka. Tato informační povinnost zaměstnavatele se týká i pracovníků z EU. [2]

Podle výzkumné zprávy *Nezaměstnanost cizinců v České republice* z roku 2013 bylo z celkového počtu uchazečů o zaměstnání pouze 1,3 % občanů zemí EU a pouze 1 % občanů zemí mimo EU. [18] Zkušenost pracovníků CIC ukazuje, že ani ti z migrantů, kteří mají nárok na evidenci na Úřadu práce, jej spíše neuplatní. Často o této možnosti mají neúplné informace nebo neznají konkrétní postupy a podmínky evidence či případného nároku na podporu v nezaměstnanosti. [19]

6.4 Občané EU mohou v ČR podnikat za stejných podmínek jako čeští občané. Občané třetích zemí mohou získat živnostenské oprávnění, pokud mají v ČR uděleno minimálně vízum nad 90 dní. [20] K 31. 12. 2018 bylo v Česku registrováno celkem 89 843 podnikatelů s cizím státním občanstvím, nejčastěji z Vietnamu a z Ukrajiny. Ve Středočeském kraji bylo migrantů – podnikatelů celkem 10 011, v okrese Kolín celkem 589 osob (nejčastěji z Ukrajiny, Vietnamu a ze Slovenska). [8]

Řada migrantů tedy působí v ČR jako osoba samostatně výdělečně činná, a to z různých důvodů (nedostupnost pracovních víz, příležitosti vytvořené dříve příchozími migranty, možnost vedlejší podnikatelské činnosti vedle pracovního poměru, studia apod.).

6.5 Zahraníční zaměstnanci se z důvodu zranitelnějšího postavení na českém trhu práce stávají častějším terčem porušování práv. Týká se to ve zvýšené míře menších firem, ale i agenturních zaměstnanců pracujících ve velkých firmách. Nejčastějším porušením Zákoníku práce [21] je dle zkušeností pracovníků CIC nezákonné množství přesčasů, nedodržování doby nepřetržitého odpočinku mezi jednotlivými směny a neumožnění zákonem stanovených přestávek v průběhu směny. Dále se objevuje nepřehledná výplata přesčasových hodin či práce o víkendech a svátcích, nevyplacení mezd zejména při skončení pracovního poměru, absence přihlášení k sociálnímu a zdravotnímu pojištění nebo např. závady v ochraně bezpečnosti a zdraví při práci. [19]

Mezi migranty, bez ohledu na zemi původu, vládne nízké právní povědomí, a to jak českého pracovního práva, tak možnosti se bránit v případě jeho porušování. Kvůli obavám o práci a případně i povolení k pobytu se zahraniční pracovníci zřídka odhodlají k radikálnějšímu řešení, než je prostá změna zaměstnavatele. Inspekci práce pak schází podněty, které by mohla prošetřit.

Prognóza vývoje pracovního trhu

6.6 Vývoj situace na trhu práce je přímo svázán s ekonomickým cyklem, což ovlivňuje i poptávku po zahraniční pracovní síle. S ohledem na zkušenost z ekonomické krize z roku 2008 lze očekávat, že by i v případě dalšího ochlazení ekonomiky došlo ke zpomalení pracovní imigrace, nikoliv však k úplnému zastavení. S ohledem na programy ekonomické migrace ČR a jejich zvyšující se kapacitu je zřejmé, že zaměstnavatelé významně počítají se zahraničními pracovníky i do budoucna. Když vyloučíme extrémní okolnosti (například vystoupení ČR z Evropské unie aj.), představuje Česko stále bezpečné a stabilní prostředí pro investice a další ekonomický rozvoj. Stejně tak nejspíš bude ČR dále cílovou destinací pro řadu migrantů, kteří podobné kvality pro život nenacházejí ve své rodné zemi a zároveň pro ně budou přístupné programy ekonomické migrace. Přesun výroby do Afriky, Asie nebo východní Evropy je proto zatím stále ve střednědobém výhledu nepravděpodobný. Přestože kolínského stěžejního zaměstnavatele, automobilku TPCA, čeká z důvodu odchodu francouzských firem restrukturalizace (plánovaná na rok 2021), měla by podle informací od zástupců města Kolín zbývající část výroby zůstat. Nízkou pravděpodobnost přesunu továren demonstruje i Pavlínek ve své analýze dopadů krize let 2008–2009 na automobilový průmysl v Česku. [22]

V oblasti zaměstnanosti v průmyslu, což je v případě Kolínska zejména zaměstnanost v automobilovém průmyslu, je nezbytné počítat s efektem postupující robotizace. Ta bude mít bezpochyby dopad na zaměstnanost v tomto odvětví – otázkou je, jakou konkrétně bude mít tato změna podobu. Může dojít například k poklesu poptávky po pracovní síle jako takové, k proměně poptávky nebo potřebě odlišné kvalifikace a zaměření pracovníků.

07/ BYDLENÍ

- *Město Kolín má zpracovanou koncepci bydlení*
- *Ubytování migrantů je nejčastěji zprostředkováno v těsné souvislosti s prací*
- *Poměr migrantů zaměstnaných/ubytovaných v místě má vliv na trh s nemovitostmi a dostupnost bydlení v místě*
- *Migranti se mohou stát osobami bez přístřeší, situace má dopady na jejich povolení k pobytu*

Město Kolín má od roku 2015 vlastní koncepci bytové politiky [23]. Byty ve vlastnictví města se nacházejí pouze v Kolíně a Štítarech, město je vlastníkem 78 bytových domů s vlastním číslem popisným, v nichž bydlí asi 10 % obyvatel města. Město Kolín vlastní celkem 1 858 bytových jednotek a z toho je 851 přednostně určeno pro zaměstnance TPCA (tedy i pro migranty, neboť TPCA nabízí všem svým zaměstnancům mimo jiných zaměstnaneckých výhod např. i využití zvýhodněného pronájmu v městských bytech). U všech bytových jednotek určených pro zaměstnance TPCA se v současnosti jedná o nájemní formu bydlení na dobu určitou s možností prodloužení. Město disponuje i byty zvláštního určení (charakteru sociálních bytů), jež se nacházejí v ulicích Zengrova, Havlíčkova, Školská, jejich pronajmutí je ale podmíněno českým občanstvím. [23]

Nájemní a soukromé bydlení

7.1 Z hlediska bydlení a integrace migrantů je zásadní prevence vytváření lokalit obývaných pouze migranty. Seskupování lidí se slabšími vazbami k místu, bez ohledu na to, zda se jedná o zahraniční migranty, nebo ne, může přispívat k segregaci dané lokality a vyššímu výskytu negativních sociálních jevů. [24]

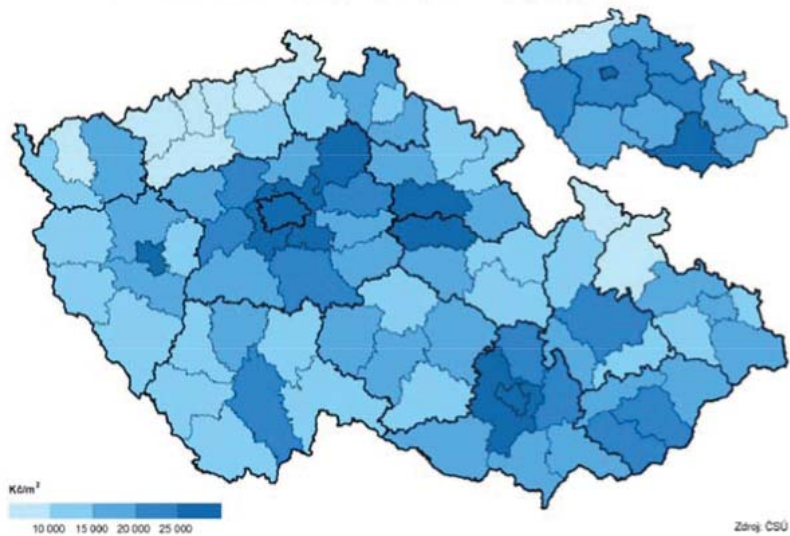
V okrese Kolín nastala tato situace v oblasti městských bytů určených pro zaměstnance TPCA v lokalitách Kasárna a U Vodárny. V lokalitě byli zpočátku ubytováni pouze zaměstnanci TPCA, kteří se do místa přistěhovali z jiných regionů Česka i ze zahraničí. Vzhledem k absenci vztahu k lokalitě, nedostatku sociálních vazeb a také vysoké fluktuaci, která dále oslabovala vztah k místu, zde docházelo k vyššímu výskytu jevů, jako je vandalství a alkoholismus. Lokality začaly být vnímány ostatními obyvateli města negativně. Nastalou situaci pomohl vyřešit aktivní přístup zástupců města Kolín, které dojednalo pronajmutí bytů i dalším zájemcům mimo TPCA a tento krok napomohl ke stabilizaci situace v lokalitě. [17]

V souladu s celostátním trendem vzrostly v posledních letech ceny bydlení i na území Středočeského kraje. Vzhledem k atraktivitě kraje a dobré dopravní dostupnosti výrazně rostly ceny i v regionu Kolínsko. Jak zachycuje mapa č. 3, pohybují se ceny nemovitostí v celém Středočeském kraji nad celorepublikovým průměrem. Zde také vidíme, že v porovnání s dalšími okresy Středočeského kraje byly v letech 2015 až 2017 ceny bytů nižší (19 tisíc za m² v porovnání s 30 tisíci za m² v okrese Praha-západ). [12] Podobné rozdíly v cenách lze sledovat i u rodinných domů.

Nábor výrazného množství zahraničních zaměstnanců s sebou nutně nese i zvýšenou poptávku po bydlení. Kupní ceny nemovitostí ovlivňují i výši nájemného bydlení. V případě městských bytů se však nájem neřídí pouze tržními silami. U bytů přednostně určených pro zaměstnance TPCA byla navíc vytvořena podmínka zmrazení nájmu až do roku 2025. [23] To sebou nese určité omezení města v oblasti péče o tyto byty a případné rekonstrukce. Zástupci města Kolín se proto snaží jednat s vládou o úpravě podmínek vyplývajících ze smlouvy z r. 2004.

**Mapa č. 2 – Průměrné kupní ceny bytů v okresech ČR
v období let 2015–2017**

Průměrné kupní ceny bytů v okresech ČR v období let 2015–2017

Zdroj: Český statistický úřad, 2018

7.2 Migranti s trvalým pobytem mají většinou zajištěno stabilní nájemní bydlení, v určitém procentu jsou dle ČSÚ i majiteli nemovitostí. [12] Naproti tomu výrazná část migrantů, kteří teprve přicházejí za prací do Česka, využívá „balíčku“, který nabízejí zprostředkovatelské agentury nebo přímý zaměstnavatel. Jedná se o možnost zajištění práce a zároveň i bydlení. To je poskytováno ve většině případů na ubytovnách, eventuálně u soukromého majitele. Bohužel jsou evidovány i případy, kdy se jedná o ubytování v prostorách, které k tomuto účelu nebyly původně určeny. Zde nebývá výjimkou nesplnění přípustné podlahové plochy na osobu ani hygienických standardů. [19] V ORP Kolín a Český Brod se nachází více než dvacet ubytoven, jedná se např. o ubytovny v Kolíně, ve Velimi, v Ovčárech, Veltrubech, Českém Brodě, Červených Pečkách či v Žíželicích. Cena za ubytování začíná již od 3 000 Kč za osobu na měsíc, přičemž většina ubytoven nabízí možnost slev pro větší skupiny (např. zaměstnance jedné firmy). Zahraniční pracovníci jsou v Kolíně ubytováni zejm. na ubytovně v Jaselské ulici, dále např. v ulici Brankovická apod. [16] Tyto lokality jsou vzdálené od nejbližších sídlišť nebo rezidenčních čtvrtí a z důvodu segregace vznikají obavy starousedlíků o jejich bezpečnost. Město Kolín má v plánu do budoucna některé ubytovny vykoupit a vybudovat z nich dostupné ubytování s vyšším standardem. [17]

7.3 Vzhledem k povaze problematiky bezdomovectví je obtížné získat přesná data o situaci u skupiny migrantů. Je tedy nutné vycházet z dílčích šetření a údajů od organizací, které s lidmi bez přístřeší pracují. Výzkumy, které se zabývají občanstvím lidí bez přístřeší, ukazují, že kolem 90 % lidí bez domova má české občanství, zbývající osoby mají v drtivé většině občanství slovenské [25]. Z hlediska práce s migranty není tento jev četný, nicméně pokud se migrant ocitne bez domova, je řešení ještě komplikovanější než v případě občanů Česka a příslušné úřady i sociální služby by proto měly být na tuto situaci připraveny.

Migranti jsou ohroženi ztrátou bydlení zejména v situaci ztráty zaměstnání. Důvodem může být např. nastalá absence pravidelného příjmu, nebo také nemožnost bydlet nadále v místě, které jim poskytoval bývalý zaměstnavatel [19]. Migrant s dlouhodobým pobytem se do stavu bezdomovectví nemůže dostat, aniž by bylo ohroženo jeho povolení k pobytu v ČR. Situace však může nastat u občanů EU s přechodným pobytem, jejichž ubytování je v ČR spojeno s konkrétním zaměstnáním. V případě ztráty zaměstnání jsou možnosti občanů EU v takto tíživé situaci minimální – zejm. pokud neprokáží pracovní činnosti v předchozím (rozhodném) období. Vzhledem k tomu, že často nedisponují žádným finančním příjmem ani platnými doklady totožnosti, nejsou schopni prokázat legálnost pobytu v ČR. V případě podání žádosti o nepojistné sociální dávky dle § 16 Zákona o hmotné nouzi posuzuje úřad práce, zda tato osoba není *neodůvodnitelnou zátěží systému pomoci v hmotné nouzi*. [26] Při tomto posuzování může o stanovisko požádat i obec. V případě, že dojde k výroku o zátěži, je této osobě Ministerstvem vnitra zrušen přechodný pobyt.

08/ ŠKOLSTVÍ

- *Ve školách na Kolínsku přibývá žáků s odlišným mateřským jazykem*
- *Děti migrantů se často vzhledem k délce procesu slučování rodin zapojují do školní docházky v průběhu celého školního roku*
- *Na Kolínsku je pouze jedna škola, která je Krajským úřadem pověřena k zajištění jazykové přípravy žáků – migrantů, a to v Českém Brodě*
- *Školy v okrese Kolín by uvítaly větší podporu v oblasti práce s žáky s odlišným mateřským jazykem, zejména podporu kurzů češtiny pro děti a personální podporu*

Dítě, které bude pobývat na území ČR déle než 90 dní, podléhá podle školského zákona povinné školní docházce [27]. V diskuzi o školství a vzdělávání dětí migrantů rozlišujeme tyto pojmy:

a) děti s cizím státním občanstvím

b) děti s odlišným mateřským jazykem (OMJ)

Tyto pojmy označují dvě různé skutečnosti. Odlišné státní občanství ukazuje, že dané dítě nemá občanství ČR. Takové dítě může být narozené v zahraničí, ale i na území Česka. Může také mluvit dobře česky, nicméně jeho právní vztah k českému státu je odlišný od občanů ČR. Naproti tomu pojem dítě s odlišným mateřským jazykem zahrnuje děti, které bez ohledu na občanství hovoří primárně jiným jazykem než češtinou.

Z hlediska zapojení do školní výuky je zásadní právě jazyková znalost spíše než občanství dítěte. Oficiální statistiky nám však poskytují informaci o počtech dětí ve školách z hlediska občanství a proto je tento pojem v analýze používaný v souvislosti s oficiálními statistikami. Z nich vyplývá, že děti s cizím státním občanstvím na českých školách přibývá. Ve školním roce 2012/2013 navštěvovalo dle MŠMT české mateřské školy 5 434 dětí (1,5 %) s cizím občanstvím, ve školním roce 2017/2018 to bylo 10 469 dětí, tedy 2,9 %. U základních škol došlo k růstu menšímu, ale také znatelnému: z 14 551 (1,8 %) ve školním roce

2012/2013 na 21 992 žáků (2,4 %) ve školním roce 2017/2018. [28] Tato čísla, ačkoli nedokonalá (viz výše), nám poskytují alespoň částečnou informaci o tom, že stále více dětí na školách pochází z rodin, kde se primárně nemluví českým jazykem.

Specifikem vyplývajícím ze vztahu migrace a školní docházky je samotný příjezd dětí, který v mnoha případech nastává bez ohledu na termíny školního roku nebo zápisů (často souvisí s procesem rozhodování o pobytovém oprávnění a není tedy závislý na vůli rodiny). Děti se tak dostávají do vzdělávacího procesu v průběhu celého školního roku. [19]

Děti s cizím státním občanstvím ve školách na Kolínsku

8.1 I ve Středočeském kraji, Kolínsko nevyjímaje, sledujeme postupný nárůst počtu dětí s cizím státním občanstvím. Základní školy ve Středočeském kraji navštěvovalo ve školním roce 2017/2018 celkem 2 750 žáků migrantů (2,2% z celkového počtu žáků), v roce 2018/2019 to bylo celkem 3 114 žáků (tj. 2,4 %). [28]

V okrese Kolín se počty dětí migrantů na základních školách v letech 2017 a 2018 nijak výrazně neměnily. Nejčastěji se v okrese Kolín vzdělávaly děti ze Slovenska, Ukrajiny a Vietnamu (tabulka č. 4). K výraznému nárůstu počtu došlo až v roce 2019 a to zejm. ve městě Kolín (84 dětí migrantů na ZŠ v r. 2018, 118 dětí na ZŠ v r. 2019). [29]

Z hlediska státního občanství je v regionu patrný nárůst počtu dětí z Ukrajiny a to v mateřských školách (graf č. 8) i na základních školách (graf č. 9). Nárůst souvisí pravděpodobně se zvyšujícími se počty pracovníků z Ukrajiny, kteří jsou v regionu zaměstnaní v automobilce TPCA a dalších firmách. [19]

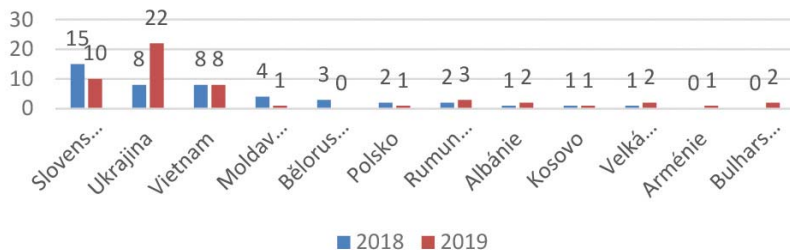
Tabulka č. 4 – Žáci základních škol v okrese Kolín podle státního občanství v letech 2016 – 2018

Žáci základních škol v okrese Kolín podle státního občanství			
Země	2016	2017	2018
Slovensko	67	71	66
Ukrajina	37	36	42
Vietnam	28	33	33
Rusko	5	7	4
Bulharsko	4	2	4
Moldavsko	3	3	3
Belgie	3	3	3
Polsko	3	2	1
Ostatní země	11	13	15
Celkem	161	170	171

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2019

Graf č. 8 – Počet dětí cizinců v MŠ ve městě Kolín v letech 2018 – 2019

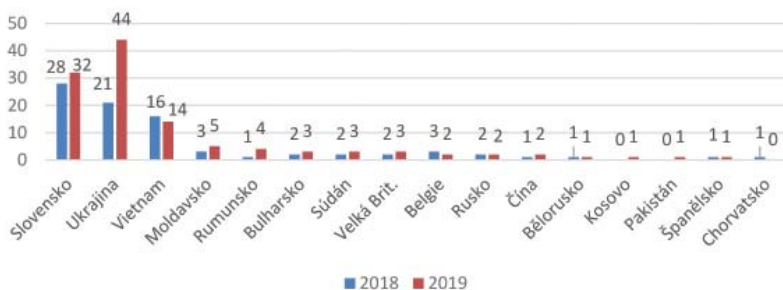
Počet dětí cizinců v MŠ ve městě Kolín v letech 2018-2019

Zdroj: Školský odbor Městského úřadu Kolín, 2019

Graf č. 9 – Počet žáků cizinců na ZŠ ve městě Kolín v letech 2018–2019

Počet žáků cizinců na ZŠ ve městě Kolín v letech 2018-2019

Zdroj: Školský odbor Městského úřadu Kolín, 2019

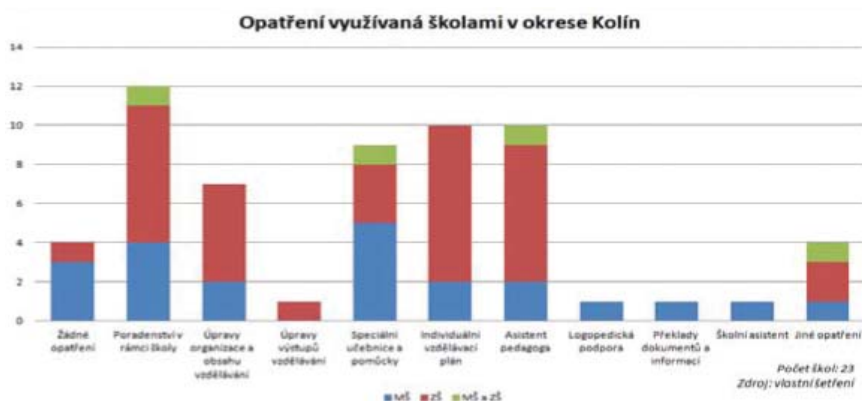
8.2 Současný systém nabízí několik možností podpory dětí s OMJ. Dva základní typy podpory vycházejí ze školského zákona [27] stanovujícího podporu pro žáky, kteří z nějakého důvodu potřebují další podporu k naplňování svých vzdělávacích možností a mezi něž patří i žáci – migranti. O finanční podporu programů pro žáky s cizím státním občanstvím lze žádat v rámci rozvojového programu MŠMT Podpora vzdělávání cizinců ve školách. [30] Další možností získání financí nabízejí fondy určené na podporu žáků ohrožených školním neúspěchem, včetně žáků s nedostatečnou znalostí češtiny. Specifickou formou podpory, vč. nároku na bezplatnou výuku češtiny v rámci Státního integračního programu, mají držitelé mezinárodní ochrany formou azylu nebo doplňkové ochrany.

Bezplatnou přípravu žáků s OMJ zajišťuje rovněž krajský úřad ve spolupráci se zřizovatelem školy. Pověřená škola, zpravidla jedna v okrese, pak zajišťuje výuku češtiny jako cizího jazyka. V okrese Kolín je v současnosti takto pověřená ZŠ Žitomířská v Českém Brodě. Další taková škola nejbližší městu Kolín funguje v Kutné Hoře. [31]

Důležitá je také role školských poradenských zařízení, zejména pedagogicko-psychologických poraden, která na základě vyšetření dítěte vydávají doporučení k využití podpůrných opatření a metodicky provázejí v jejich naplňování.

Situace v oblasti podpory dětí s OMJ v okrese Kolín byla zjišťována v rámci dotazníkového šetření CIC (2/2019), do kterého se zapojilo 23 základních a mateřských škol. [32] Z něj vyplývá, že školy nejčastěji využívaly poradenství v rámci školy a dále intervence doporučené školským poradenským zařízením (tj. individuální vzdělávací plán, asistent pedagoga, speciální výukové pomůcky – viz graf č. 10). Žádná z oslovených škol v této době nerealizovala výuku češtiny pro cizince (ani jako volitelný předmět nebo jako kroužek češtiny např. v rámci družiny). Výuka češtiny jako cizího jazyka na školách pověřených Krajským úřadem není dětmi migrantů z okresu Kolín využívána (z důvodu nutnosti dojíždění do Kutné Hory či Českého Brodu).

Graf č. 10 – Opatření využívaná školami v okrese Kolín

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření Centra pro integraci cizinců, únor 2019

Oslovené školy v dotaznících vnímaly jako obtížnou samotnou komunikaci s rodiči dětí s OMJ, kteří měli nízkou úroveň znalosti českého jazyka. To se dle škol promítá mimo jiné i do nedostatečné podpory dětí v rámci domácí školní přípravy.

Celkově z odpovědí škol [32] vyplývá, že při začleňování žáků s OMJ kromě výuky češtiny nejlépe funguje přirozené zapojení do výuky a pomoc ze strany spolužáků, individuální podpora, motivace, vstřícnost, ale i dodržování přiměřených požadavků. Ukazuje se také, že o využití podpůrných opatření rozhoduje zejména dosavadní zkušenost školy, její schopnost podporu organizovat a financovat a zejména také dostupná metodická pomoc a poradenství v oblasti práce s žáky s OMJ.

09 ZDRAVOTNÍ POJIŠTĚNÍ a přístup ke zdravotní péči

- *Každý migrant na území ČR musí být pojištěn*
- *Zaměstnaný migrant je pojištěn v rámci veřejného zdravotního pojištění a může čerpat veřejnou zdravotní péči*
- *Migrant ze země mimo EU, který není zaměstnan, si musí sjednat komerční zdravotní pojištění*
- *Zdravotní péče může být pro migranty podstatně hůře dostupná oproti českým občanům*
- *Na Kolínsku vznikají v souvislosti s nárůstem počtu migrantů problémy s kapacitou zdravotnických zařízení a zajištěním pediatrické péče*

Každý migrant pobývající v Česku musí být po celou dobu svého pobytu v ČR zdravotně pojištěn. Do veřejného zdravotního pojištění spadají migranti s trvalým pobytem, občané EU a jejich rodinní příslušníci, držitelé mezinárodní ochrany (azyl a doplňková ochrana) a do určité míry žadatelé o mezinárodní ochranu. Držitelé povolení k dlouhodobému pobytu (nebo víza nad 90 dní) jsou ve veřejném zdravotním pojištění pouze po dobu, kdy jsou zaměstnaní u zaměstnavatele se sídlem v ČR. [33] Migranti, kteří nejsou zaměstnanci českých firem, si musejí sjednat komerční zdravotní pojištění, což výrazně ztěžuje přístup ke zdravotní péči i její případnou úhradu.

Pro mnoho migrantů je zdravotní péče reálně špatně dostupná. [19] Možným důvodem je nedostatečná kapacita zdravotnických zařízení, druh sjednaného zdravotního pojištění či jazyková bariéra. I v případě, že migrant je zaměstnancem, a je tedy ve veřejném zdravotním pojištění, může dojít k situaci, kdy je vyčerpána kapacita praktických lékařů, neboť region nebyl připraven na příjezd většího množství nových pracovníků. To se týká i pediatrií v případě příjezdu dětí zahraničních pracovníků (sociální pracovníci CIC tuto situaci na Kolínsku evidují). Častým jevem je také odmítání nových pacientů z důvodu jazykové bariéry, díky které je ztížená a často i znemožněná komunikace u lékaře – tento problém řeší se svými zaměstnanci v regionu Kolínsko např. firma TPCA. Zde se ukazuje nezbytnost včasného projednání zamýšleného nábory zahraniční síly se zastupiteli města a dalšími aktéry (v tomto případě Krajským úřadem Středočeského kraje, popř. Ministerstvem zdravotnictví ČR).

Zahraniční pracovníci zároveň často pociťují „nemožnost si dovolit stonat“ a s tím související nedostatek informací o právech v této sféře (čerpání nemocenské apod.). Migranti proto mnohdy řeší své zdravotní problémy rizikovějším způsobem – přecházení nemoci, které vede k rozvoji zdravotních potíží. Další strategií jsou i cesty za ošetřením do země původu či platby za péči v hotovosti. [19]

Všichni migranti, kteří nemají trvalý pobyt, si musejí sjednat komerční zdravotní pojištění (děti, nepracující nebo podnikající manžel/manželka). Tento typ pojištění nehradí zdaleka všechnu zdravotní péči, a přesto je pojistné poměrně nákladné, zejména pro některé migranty: seniory, děti, těhotné ženy. Komerční pojišťovny také odmítají některé osoby pojistit, například chronicky nemocné, děti s vrozenou vadou atp. I u pojištěných osob nedojde k proplacení nákladů na zdravotní péči, zjistí-li se, že nemoc vznikla před sjednáním pojistky. Pro komerčně pojištěné osoby je prakticky nemožné dostat se k preventivní péči, a to z důvodu snížené ochoty lékařů k poskytnutí odkladné péče. Z pojistných smluv je patrné, že smluvními zdravotnickými zařízeními jsou často pouze nemocnice. [19] Toto se odráží i v případě pediatrické péče. Zde ovšem nastává problém nejen v lékařské péči samotné, ale také kvůli potřebným potvrzením do školy, na volnočasové aktivity, tábory. Děti jsou pak z těchto aktivit vyloučeny a mají ztížené přirozené začlenění mezi ostatní děti.

10/ SOCIÁLNÍ PRÁVA a sociální služby

- *ČR zaručuje sociální práva občanům členských zemí EU, je-li jejich poslední výdělečná činnost v ČR*
- *Uplatnění sociálních práv migrantů ze třetích zemí je limitováno typem povolení k pobytu*
- *Mnoho sociálních služeb je migrantům dostupných dle zákona, ne všechny služby jsou na to však připravené*
- *Na Kolínsku existují sociální služby přímo zaměřené na migranty*

Sociální práva jsou chápána jako právo na přiměřenou životní úroveň, práci, uspokojivé pracovní podmínky, svobodu sdružování a na sociální zabezpečení. Podle principu rovného zacházení občané EU na území Česka užívají stejných výhod a podléhají stejným povinnostem jako čeští občané. Dlouhodobě však existuje disproporce mezi povinnostmi migrantů ze třetích zemí, zejména s dlouhodobým pobytem, přispívat do sociálního systému a možností z něj čerpat v nepříznivých životních situacích. Je-li přístup k sociálním službám zásadně omezen, zvyšuje se riziko sociálního vyloučení, zranitelnost migrantů a riziko jejich vykořisťování. [34]

Volný pohyb po EU za výdělečnou činností je provázený zárukou sociálních práv občanů EU a do jisté míry i občanů zemí mimo EU, kteří v unii pracují (účast na sociálním, zdravotním pojištění a dostupnost ochrany zaměstnaneckých práv). Pro všechny migranty je dle regulí EU klíčové hledisko bydliště, u EU občanů pak i těžiště zájmů. Možnosti migrantů ze třetích zemí jsou tedy limitované vzhledem k základní podmínce, jíž je oprávnění k pobytu. Dostane-li se migrant do těžkostí a není-li schopen plnit účel pobytu, přichází o možnost na území ČR nadále pobývat a svoje práva uplatňovat (například v případě ztráty zaměstnání, a to i po 4,5 letech práce v ČR se nelze zaevidovat jako nezaměstnaný – viz kap. 7.3 Nezaměstnanost). Zde mají nezastupitelnou úlohu sociální služby nabízející pomoc migrantům při uplatňování jejich práv, které jsou zajišťovány organizacemi s dlouhou historií, jako jsou nevládní organizace, církevní organizace a déle existující integrační centra.

Zákon o sociálních službách [35] garantuje poměrně velkoryse přístup k sociálním službám migrantům, nezaručuje však jejich reálnou dostupnost. Migranti a azylanti jsou právoplatnou cílovou skupinou odborného sociálního poradenství. Nadto služby podle §57, 59 až 63 a §69 Zákona o sociálních službách jsou poskytovány migrantům legálně pobývajícím na území ČR: azylové domy, krizová pomoc, kontaktní centra, intervenční centra, denní centra, nízkoprahová centra pro děti a mládež, noclehárny, terénní programy. Služby zajišťující elementární důstojnost člověka a jeho přežití nemají zkoumat pobytový status migranta. Mnozí pracovníci sociálních služeb se však obávají, že nebudou zájemcům o službu z důvodu jazykové bariéry rozumět, že tito zájemci budou mít jiné zvyklosti a z těchto důvodů je mohou odmítnout. [19]

10.1 Přímo v Kolíně působí již desátým rokem nezisková organizace Centrum pro integraci cizinců (CIC), která se zaměřuje na poskytování služeb pro migranty s legálním pobytem na území. [36] Těžištěm činnosti je odborné sociální poradenství pro migranty, které je realizováno v celém okrese Kolín a v sousedních regionech – Nymburk a Kutná Hora. Vedle sociálního poradenství dále v Kolíně poskytuje kurzy češtiny pro dospělé migranty i pro jejich děti, organizuje Otevřené kluby a uskutečňuje školení úředníků veřejné správy v oblasti integrace migrantů. Na základě poptávky po větší podpoře rodin s migrační minulostí CIC registrovalo v r. 2019 novou sociální službu – sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi. Tato služba je poskytována i na Kolínsku, kde pracovníci CIC evidují od r. 2018 zvýšený zájem o téma sloučení rodiny a integrace dětí migrantů. [19]

Od listopadu 2018 působí v regionu také Centrum na podporu integrace cizinců (CPIC), které je zřizováno Správou uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. [37] Sídlem nové pobočky je Kutná Hora a působnost je v okresech Kolín, Kutná Hora a Nymburk. Cílem činnosti CPIC je podpora integrace migrantů ze třetích zemí, tj. zemí mimo EU (do budoucna je plánováno rozšíření i na občany EU). Mezi hlavní aktivity CPIC patří sociální a právní poradenství, sociokulturní kurzy a kurzy českého jazyka.

11 JAZYKOVÉ vzdělávání

- *Znalost jazyka je pro migranty základním předpokladem úspěšné integrace do společnosti*
- *Častou bariérou migrantů v přístupu k výuce českého jazyka je směnný provoz či omezená dostupnost výuky mimo Prahu*
- *Dosažení určité úrovně znalosti českého jazyka je podmínkou pro získání trvalého pobytu v ČR a pro udělení českého státního občanství*

Znalost jazyka je pro migranty jedním ze základních předpokladů integrace do společnosti. Jak uvádí vládní Koncepce integrace cizinců [10] úroveň znalosti českého jazyka má přímý vliv na rozvoj sociálního a pracovního potenciálu migrantů a na rozšíření možností jejich integrace do majoritní společnosti. Zejména včasná a dostupná výuka českého jazyka může nově příchozím migrantům napomoci v překonání největších bariér.

Prokázat znalost českého jazyka musí od r. 2009 všichni migranti, kteří v České republice žádají o trvalý pobyt (povinnost se netýká občanů EU a jejich rodinných příslušníků). Zkouška k trvalému pobytu potvrzuje znalost češtiny nejméně na úrovni A1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky, Ministerstvo školství však plánuje od r. 2021 zkoušku ztížit na úroveň A2. [10]

Znalost českého jazyka je také významnou podmínkou při žádosti o udělení českého státního občanství. Od ledna 2014 musí žadatelé o české občanství složit zkoušku z českého jazyka na úrovni B1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky a to společně se zkouškou z reálií České republiky. [38]

Zkušenost sociálních pracovníků CIC ukazuje, že pro nově příchozí není samozřejmé začít se učit česky, a to z různých důvodů. U pracovních migrantů jde obvykle o vysoký počet hodin, které je potřeba odpracovat a dále o směnný provoz, který neumožňuje docházet na výuku pravidelně. Dalším problémem je značný nepoměr v dostupnosti kurzů českého jazyka v různých krajích České republiky. V Praze existuje celkem široká nabídka kurzů češtiny, z nichž

většinu nabízejí soukromé jazykové školy. V dalších krajích České republiky je situace méně příznivá, neboť otevření většiny komerčních kurzů závisí na minimálním počtu zapsaných studentů. Kurzy českého jazyka tak poskytují zejména nevládní neziskové organizace a regionální Centra na podporu integrace cizinců (CPIC).

11.1 Kurzy českého jazyka jsou na Kolínsku organizovány na bázi komerční, v rámci neziskových aktivit či u zaměstnavatelů zahraničních pracovníků. Místní jazykové školy nabízejí v současnosti kurzy českého jazyka pouze formou individuální výuky. Určitá část migrantů si je bezpochyby schopna kurzy platit i z vlastních zdrojů, ale pro ostatní nejsou komerční individuální kurzy dostupné – z důvodů finančních, ale také časových (směnný provoz neumožňuje pravidelnou docházku) nebo logistických (dojíždění, péče o děti). [19]

Někteří zaměstnavatelé, zejména velké firmy zaměstnávající větší procento zahraničních zaměstnanců, nabízejí skupinové kurzy češtiny přímo na pracovišti. Na Kolínsku jde zejm. o firemní kurzy češtiny pro zahraniční pracovníky automobilky TPCA. Kurzy českého jazyka jsou určeny novým pracovníkům ze zahraničí a jsou organizovány na úrovni začátečnicků. Firma TPCA aktuálně řeší vhodné nastavení formátu výuky – kurzy v minulosti probíhaly v prostorách továrny v čase po/ či před zahájením pracovní směny a na kurz kvůli pracovnímu vytížení docházelo jen malé procento zahraničních zaměstnanců. TPCA proto uvažuje o změnách v organizaci výuky. [16]

Výuka v pokročilejších úrovních češtiny (nad úroveň A1) není v regionu většinou zaměstnavatelů poskytována. Pomineme-li možnost dojíždět na kurzy do Prahy (kde je vzhledem k větší poptávce nabídka kurzů češtiny široká a stabilní), představují kurzy češtiny organizované mimo komerční sféru jedinou opravdu dostupnou možnost výuky.

Organizací a metodikou výuky češtiny pro cizince se dlouhodobě zabývá nezisková organizace Centrum pro integraci cizinců (CIC). [36] Ta se zároveň věnuje i vzdělávání lektorů češtiny jako cizího jazyka a pořádá kurzy lektorských dovedností. Nabídka kolínské pobočky CIC zahrnuje kurzy pro dospělé na různých úrovních pokročilosti i češtinu zaměřenou na pracovní prostředí. CIC dále pořádá kurzy češtiny pro děti, které byly v r. 2018 a 2019 finančně podpořeny Městem Kolín. Ostatní nabídka kurzů je podmíněna projektovým financováním, aktuálně prostředky z Evropského sociálního fondu. Kurzy CIC v Kolíně navštěvovalo v r. 2018 celkem 96 osob (nejčastěji pocházeli z Ukrajiny).

Kurzy českého jazyka pro dospělé migranty jsou realizovány také regionálními Centry na podporu integrace cizinců (CPIC), které má pobočku v Kutné Hoře. [37] Kurzy jsou aktuálně dostupné migrantům ze zemí mimo EU. Integrační centrum plánuje zahájit bezplatné kurzy češtiny v Kolíně během roku 2019.

12/ SOUŽITÍ A VZTAH s majoritou

- *Integrace je obousměrný proces mezi nově příchozími a přijímající společností*
- *Nejvíce rezervované postoje veřejnosti vůči migrantům jsou v místech, kde žije migrantů nejméně*
- *Veřejní představitelé i média mají možnost formovat postoje veřejnosti vůči migrantům*
- *Na Kolínsku fungují tzv. Otevřené kluby pro Čechy a migranty podporující vzájemné soužití*

Nedílnou součástí integrace je vztah většinové společnosti a menšiny. Integrace je procesem obousměrným: migranti se integrují do společnosti a tato společnost by jim měla integraci umožnit. Z tohoto důvodu je v rámci integrace migrantů nutné znát postoje majority a s majoritou také aktivně pracovat, například poskytnutím informací o migrační situaci země/regionu, pořádáním společných aktivit, kulturních akcí apod. Česko patří dle Evropské komise v současnosti k zemím EU s jedním z nejhorších postojů vůči imigraci – společně s dalšími zeměmi střední a východní Evropy. [39] Zdánlivý paradox tkví v tom, že horší postoje ve vztahu k imigraci lze sledovat v zemích s nejnižším podílem imigrantů na celkovém počtu obyvatel. Tento paradox je vysvětlován kontaktní teorií, která tvrdí, že je to právě nedostatek kontaktu s danou skupinou (v tomto případě s migranty), který způsobuje největší strach, v dnešní době umocněný šířením hoaxů a různých poplašných zpráv. Stejný trend lze sledovat také v menších šetřeních na úrovni regionů – negativní postoje k imigraci převládají v těch regionech Česka, kde je imigrantů nejméně. [40]

Aktivity na podporu soužití s majoritou na Kolínsku

12.1 Téma imigrace není aktuálně na Kolínsku diskutováno jako otázka ohrožení. Jako příklad mohou sloužit komunální volby v roce 2018, kde se toto téma neobjevilo jako důležité – na rozdíl například od Mladé Boleslavi, kde probíhaly negativní kampaně namířené proti imigrantům [41].

Prevencí sporů ve společnosti je účast všech na běžných aktivitách (kulturních, společenských či sportovních), což zároveň podporuje přirozené navazování sociálních kontaktů v místě bydliště. Aktivity zaměřené na toto „poznávání a potkávání se“ realizuje na Kolínsku nezisková organizace Centrum pro integraci cizinců (CIC) formou tzv. Otevřených klubů. Ty probíhají pravidelně od r. 2017 a nabízejí prostor každému, kdo má chuť poznávat nové lidi. [36] Náplní klubů jsou besedy, diskuze, výlety po okolí či semináře o různých tématech týkající se života v ČR. Cílem klubů není vytvořit jedno místo setkávání, ale podpořit účast migrantů na kulturních a společenských akcích v místě, kde žijí. Z těchto důvodů realizuje CIC informační servis pro migranty, kdy formou pozvánek informuje o zajímavých akcích ve městě a také pořádá workshopy na téma Život ve městě Kolín.

Ze strany zástupců města Kolín zatím aktivity cíleně zaměřené na podporu soužití migrantů a majority neprobíhají. Jsou ale do budoucna plánované – například dny ukrajinské kultury. [17]

13/ STRATEGICKÉ dokumenty a projekty

- *Téma integrace migrantů je vzhledem ke své komplexnosti tématem průřezovým, napříč odbory městských a obecních samospráv*
- *Strategické dokumenty měst Kolín a Český Brod zatím počítají s migranty a jejich integrací spíše okrajově nebo vůbec*
- *V rámci pracovních skupin Místního akčního plánu vzdělávání II. v Kolíně je řešeno téma začleňování žáků s odlišným mateřským jazykem*

Místní strategický dokument je pro účely předkládané analýzy takový dokument, který koordinuje aktivity na území města (v různých oblastech dle zaměření dokumentu) a je plánem pro vylepšení dané oblasti v rámci časově ohraničeného období. Jsou v něm popsány cíle, kterých má být dosaženo, a konkrétní opatření a kroky, které k jejich naplnění vedou.

V České republice má dominantní roli v integrační politice ústřední vláda. Na centrální úrovni jsou vytvářeny koncepční materiály zaměřené na integraci migrantů (zejména Koncepce integrace cizinců) a toto téma je obsaženo také v dalších programových a koncepčních dokumentech. Obecní a městské úřady často nevnímají migranty jako cílovou skupinu intervencí lokální politiky a jejich situaci pomáhají řešit v případech, kdy jsou zařazeni do některé z uznaných cílových skupin (například mezi osoby v hmotné nouzi, osoby se zdravotním postižením nebo seniory). Tedy v situacích, kdy se migranti potýkají s některým ze sociálních rizik ohrožujících také majoritní populaci. [42]

I ve zkoumaném regionu Kolínsko je charakteristická absence specializované agendy nebo pracovníka obecního či městského úřadu, v jehož pracovní náplni by byla integrace migrantů. K migrantům je v rámci jednotlivých odborů přístupováno obdobně jako k českým občanům; specifika v rámci agendy pak vyplývají zejména z právního postavení migranta na území ČR. Ve strategických dokumentech obecních a městských úřadů na Kolínsku je tématu integrace migrantů věnována pozornost jen velmi okrajově. Téma, které je aktuálně velmi diskutováno a lze počítat s jeho zapojením do strategických dokumentů města, je začleňování a podpora žáků s odlišným mateřským jazykem.

13.1 V oblasti sociálních služeb města Kolín je aktuálně platným dokumentem „*Komunitní plán rozvoje sociálních služeb města Kolína na období 2015–2019*“. [43] Co se týče samotných migrantů, v socio-demografické části dokumentu jsou popsány údaje z r. 2011 o národnosti a státním občanství obyvatel Kolína. Jsou zde uvedeny odpovědi starostů, že „*v některých obcích, konkrétně v Nové Vsi I, Týnci nad Labem a Velkém Oseku, byly identifikovány také poměrně početné skupiny příslušníků etnických menšin a cizinců.*“ Dále z podkladové analýzy potřeb dětí a mladistvých z roku 2014 vyplývá potřeba vzdělat mládež mj. „*v oblasti kontaktu s národnostními menšinami*“ [44]. V podkladové analýze rizikových jevů u rodin s dětmi z roku 2014 se objevuje informace o tom, že „*speciální pedagogové pracují také s žáky-cizinci a jejich rodinami*“ [45]. V návrhové části však na toto doporučení dokument žádným opatřením nereaguje.

Komunitní plán měl na období 2015–2016 také svůj Akční plán, ve kterém jsou cíle komunitního plánu rozpracovány do konkrétních opatření spolu s osobami zodpovědnými za jejich realizaci. Akční plán pro další období (od roku 2017) není k dispozici. V oblasti, která by se mohla týkat migrantů, jsou pouze vyjmenováni poskytovatelé odborného sociálního poradenství migrantům, kdy cílem je „*udržení služeb*“ [46].

V rámci komunitního plánování vznikl v roce 2016 také Katalog poskytovatelů sociálních a návazných služeb pro spádové území města Kolína [47]. Poskytovatelé jsou v něm rozděleni nejprve dle cílových skupin (kopírují zaměření pracovních skupin komunitního plánování – migranti mají své místo v oddílu pro osoby ohrožené sociálním vyloučením) a dále dle životních situací. K těm je připojena kolonka „*cizinci*“, u které je uvedena nezisková organizace CIC spolu se společností Mela, o. p. s.

13.2 Ve spolupráci s vládní Agenturou pro sociální začleňování vytvořili pod záštitou Města Kolín místní aktéři v rámci tzv. lokálního partnerství *Strategický plán sociálního začleňování na období 2018 – 2020* [48] Za sociálně vyloučené jsou v případě opatření Strategického plánu považováni především romští obyvatelé sociálně vyloučených lokalit a o migrantech se v dokumentu vzhledem k tomuto zaměření nehovoří.

Migrantů se mohou nepřímo dotýkat opatření *Místního plánu inkluze* z roku 2016, který je součástí Strategického plánu a zabývá se kromě jiného cílovou skupinou dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. V analytické části se mezi identifikovanými příležitostmi ve vzdělávání objevuje potřeba „*personálního posílení vzhledem k nárůstu dětí cizinců s neznalostí českého jazyka nebo žáků z jiného sociokulturního prostředí a náročnosti práce s takto sociokulturně heterogenní skupinou při vysokém počtu dětí ve třídě*“ [48].

13.3 V ORP Kolín byl v letech 2016 – 2018 realizován projekt *Místní akční plán vzdělávání I.* (MAP I.), jehož cílem byl rozvoj školství v regionu. V rámci projektu vznikl v r. 2017 dokument *Místní akční plán rozvoje vzdělávání v ORP Kolín na období 2018–2023*, který zahrnoval mnoho témat z oblasti vzdělávání. [49] Téma žáků s odlišným mateřským jazykem v něm však výslovně řešeno nebylo. Na MAP I. navazuje od r. 2019 *Místní akční plán vzdělávání II.*, který se prioritně zaměřuje na rozvoj kvalitního a inkluzivního vzdělávání dětí a žáků. [50] Problematika začleňování žáků s odlišným mateřským jazykem se aktuálně prolíná náplní několika pracovních skupin (zejm. Rovné příležitosti, Mateřské školy a Čtenářská gramotnost) a vzhledem k narůstajícímu počtu žáků s OMJ na školách se, dle garantů těchto skupin, jedná o téma velmi aktuální a diskutované. Příkladem může být požadavek pedagogů mateřských a základních škol na realizaci workshopů zaměřených na práci s žáky s OMJ a na možnosti jejich jazykové podpory. Workshopy bude realizovat MAP II. ve spolupráci s Centrem pro integraci cizinců na konci roku 2019.

Projekt Bezpečný Kolín a Strategický plán prevence kriminality města Kolína

13.4 V roce 2013 začal fungovat projekt Bezpečný Kolín, který řeší bezpečnostní problémy města prostřednictvím úzké spolupráce mezi městem Kolín, Policií ČR a Městskou policií Kolín. [51] V současnosti má platforma poměrně široký záběr a bezpečnost zde lze vnímat také v širším smyslu – nejen z hlediska kriminality, ale také jako obecnější kvalitu místa pro život, např. z hlediska bezpečné cesty dětí do školy či omezení problematických míst typu kasin. Téma integrace migrantů se zde objevuje, ale spíše podle potřeby, nikoliv systematicky.

V rámci pracovní skupiny Bezpečný Kolín byl také zpracován *Strategický plán prevence kriminality města Kolína na období 2016–2019*. [52] V plánu je uveden výrazný pokles trestné činnosti i přestupků. Přínosnou součástí je důkladně zpracovaná sociální analýza, která obsahuje data z oblasti nezaměstnanosti, sociálních dávek a ubytoven. Výslovně migrantů se může týkat zmínka o městských lokalitách U Vodárny a Kasárna, kde bydlí zejména zaměstnanci automobilky TPCA, pro které jsou tyto byty primárně určeny. Dále jsou v dokumentu mezi hlavní bezpečnostní rizika ve městě zařazeni i lidé bez pevných vazeb ve městě (přistěhovalí za práci). [52]

13.5 *Strategický plán města Český Brod do roku 2022* je dokument, který vznikl v roce 2007 a aktualizován byl v roce 2011.[53] Téma migrace zde přímo zmiňováno není. Z hlediska stěhování obecně se v dokumentu objevuje téma častého dojíždění za prací do Prahy a málo pracovních příležitostí přímo ve městě, tzn. skutečnost, že se ve městě spíše bydlí, než pracuje. Na strategický plán jsou vždy navázány Akční plány města (aktuálně je platný plán pro roky 2019 a 2020) – ty jsou zpracovány formou tabulky s opatřeními a aktivitami bez širšího komentáře. V dokumentech se téma migrace neobjevuje.

13.6 *Komunitní plán sociálních služeb města Český Brod pro období 2017–2019* je zaměřen na rozvoj sociálních služeb se zaměřením zejména na seniory, rodiny s dětmi a osoby ohrožené sociálním vyloučením [54]. Integrace migrantů není výslovně uvedena, nejbližší tomuto tématu jsou opatření v oblasti práce s osobami ohroženými sociálním vyloučením. Zde je nejvýraznějším tématem absence krizového a sociálního bydlení ve městě a práce s obyvateli ubytoven. Mezi poskytovateli odborného sociálního poradenství je uvedeno Centrum pro integraci cizinců (pobočka v Kolíně).

13.7 V ORP Český Brod byl v rámci realizovaných projektů Sdílené radosti a strasti škol (I, II, III) také vytvořen *Místní akční plán vzdělávání* [55]. Zároveň byla v roce 2015 přijata *Lokální strategie rozvoje základního vzdělávání ve správním obvodu ORP Český Brod do roku 2025* [56]. Vzdělávání v ORP Český Brod má také vlastní webový portál [57].

Strategické dokumenty jsou velice detailně zpracovány a jsou jasně strukturovány. Pro ORP Český Brod je identifikován jako hlavní problém velký nárůst počtu žáků na základních školách, na který školy nejsou připraveny prostorově, finančně, administrativě apod. V této souvislosti je také zdůrazněno, že v takových podmínkách nelze dobře realizovat principy inkluzivního vzdělávání. Ani v těchto dokumentech nejsou výslovně zmiňováni žáci s OMJ a to i vzhledem k nižšímu počtu migrantů v této části okresu. [56]

14/ ZÁVĚR

Podíl migrantů na celkovém podílu obyvatelstva patří ve zkoumaném regionu k celorepublikovému průměru. Region Kolínsko je atraktivní díky snadno dostupným pracovním příležitostem, silné vazbě na Prahu a okolní regiony. Ačkoliv mají zástupci města Kolín zkušenosti s důsledky pracovní imigrace ve vztahu k velkým průmyslovým provozům, Kolínsko zatím nemuselo v porovnání s jinými regiony ČR řešit těžko kontrolovatelný nárůst imigrantů s výraznější kulturní a jazykovou bariérou. Nejvyšší počty imigrantů na Kolínsku pocházejí z Ukrajiny a Slovenska.

Budoucí vývoj v oblasti integrace migrantů se odvíjí od vývoje ekonomiky a poptávky po pracovní síle, resp. zahraniční pracovní síle. V případě další ekonomické expanze může být jedním z dopadů i větší příliv migrantů ze vzdálenějších zemí a s tím spojená potřeba překonávat zvýšené překážky v jejich integraci, schopnost flexibilně reagovat. V případě ekonomického ochlazení počítejme, s odkazem na existující zkušenost, spíše se zpomalením pracovní imigrace, možnou změnou cílových sektorů a oborů, ve kterých budou nacházet pracovní uplatnění, nikoliv však s úbytkem již usazených migrantů. Lze tedy očekávat, že migrantů bude v regionu přibývat, otázkou je pouze míra, s jakou se tak bude dít.

V ČR a obdobně na Kolínsku roste podíl migrantů s trvalým pobytem, což značí, že přibývá lidí, kteří se zde usazují, nikoliv pouze cirkulují za prací. V souvislosti s tím je zde znatelný podíl rodinných příslušníků s migrační minulostí a jejich dětmi ve školách. A tak roste i potřeba implementovat mechanismy napomáhající jejich úspěšnému začlenění.

Přímé poskytování služeb k podpoře integrace migrantů doposud poskytuje kontinuálně pouze nezisková organizace (CIC) se sídlem pobočky v Kolíně (zároveň zpracovatel této analýzy) a nově i k tomuto účelu zřízený úřad (CPIC) v Kutné Hoře, který region Kolínska svou působností pokrývá. Ostatní poskytovatelé služeb sice s migranty zpravidla počítají, otázkou je reálná dostupnost služeb této cílové skupině.

Strategické dokumenty samospráv v regionu s tématem integrace migrantů jako takovým doposud nepracují, případně je zmiňují pouze okrajově. A tomu odpovídají i jejich aktivity v oblasti. Právě koncepční uchopení tématu integrace migrantů ve strategickém dokumentu a z toho vyplývající nastavení dalších aktivit napříč obory s ohledem na potřeby nově příchozích i přijímající společnosti je dalším krokem, který se bude opírat o data z této analýzy.

U obcí s výraznými počty imigrantů a významnými lokálními zaměstnavateli, kteří se opírají o jejich pracovní sílu, se nabízí pevné začlenění agendy integrace migrantů do struktury samosprávy, například ustavením pozice specialista integrace. Tímto způsobem je pak zajištěné průběžné sledování a získávání dat o nově příchozích, komunikace se zaměstnavateli a dalšími aktéry a ve spolupráci s nimi rovněž plánování služeb a podpora adekvátního rozvoje aktivit k integraci migrantů.

15/ POUŽITÉ ZDROJE

- 1 Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- 2 Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
- 3 Nařízení Evropského parlamentu a rady (EU) č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie (kodifikované znění)
- 4 Evropská komise: Volný pohyb občanů EU – Koordinace sociálního zabezpečení občanů EU
- 5 Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů
- 6 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 810/2009, o kodexu Společenství o vízech (vízový kodex)
- 7 Migraceonline.cz: 'Práce v Česku s polským vízem: zaměstnávání Ukrajinců s pololegálním statutem zkoumá nový výzkum o pracovní migraci', 2018
- 8 Ministerstvo průmyslu a obchodu: www.mpo.cz
- 9 Diro, M.: 'Reakce HK ČR na výsledky jednání vlády k navýšení kvóty v Režimu Ukrajina', Hospodářská komora ČR, 2019
- 10 Usnesení vlády České Republiky č. 26 o aktualizované Koncepti integrace cizinců – Ve vzájemném respektu a o Postupu při realizaci aktualizované Koncepte integrace cizinců v roce 2016, 2015
- 11 Ministertvo vnitra: www.mvcr.cz
- 12 Český statistický úřad: www.czso.cz
- 13 Schroth, J.: 'Cizinci tvoří již přes 15 % pracovní síly v ČR', Slovo 21, s. 4, 2019
- 14 Ministerstvo práce a sociální věci: www.mpsv.cz
- 15 Toyota Peugeot Citroën Automobile Czech, s.r.o.: www.tpca.cz, 2019
- 16 TPCA: 'Přehled zaměstnanců z Ukrajiny', 2019
- 17 Rakušan, V.: 'Sociální integrace zahraničních pracovníků: Role obcí a zaměstnavatelů', projev na konferenci 'Města, migrace a integrace: Výzvy, aktéři a inspirace', Praha 2019
- 18 Rákoczyová, M., Trbola, R., Vyhlídal, J.: 'Nezaměstnanost cizinců v České republice'; VÚPSV, v.v.i. , 2013
- 19 Centrum pro integraci cizinců, o. p. s. – Zkušenost ze sociální práce s klienty

- 20 Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)
- 21 Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění
- 22 Pavlínek, P.: 'The impact of the 2008–2009 crisis on the automotive industry: global trends and firm-level effects in Central Europe', European Urban and Regional Studies, 2012
- 23 Peach, C.: 'The ghetto and the ethnic enclave', in Varady, D.P. (Ed.): 'Desegregating the City: Ghettos, Enclaves and Inequalities', State University of New York Press, 2005, s. 31–48
- 24 Město Kolín – 'Koncepce bytové politiky', 2015
- 25 Kuchařová, V., Janurová, K.: 'Velikost a struktura skupin osob bez domova a osob vyloučených z bydlení', VÚPSV, 2016
- 26 Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi
- 27 Zákon 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
- 28 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: 'Počty žáků s cizím státním občanstvím podle okresu', 2019
- 29 Školský odbor Městského úřadu Kolín – statistiky, 2019
- 30 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – 'Vyhlášení rozvojového programu Podpora vzdělávání cizinců ve školách v roce 2019', 2019
- 31 Krajský úřad Středočeského kraje: www.kr-stredocesky.cz, 2019
- 32 Centrum pro integraci cizinců o. p. s. – dotazníkové šetření, únor 2019
- 33 Zákon č.48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- 34 Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR: 'Migrační manifest', 1. vydání, Praha 2015, s.18–22
- 35 Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
- 36 Centrum pro integraci cizinců, o. p. s.: www.cicpraha.org
- 37 Centra na podporu integrace cizinců: www.integracnicentra.cz
- 38 Oficiální stránka ke zkoušce pro trvalý pobyt a pro státní občaství ČR: <https://cestina-pro-cizince.cz/>
- 39 Evropská komise: 'Veřejné mínění v zemích Evropské unie', 2018
- 40 Bořil, V.: 'Politická makrogeografie současného veřejného mínění o imigraci a uprchlické krizi v Evropské unii: víceúrovňové analýzy', Univerzita Karlova, 2018

- 41 www.euro.cz, 'Škoda kritizuje mladoboleslavského primátora
Nwelatiho, který vyzývá k nulové toleranci k cizincům', 2018
- 42 Rákoczyová M., Trbola R.: 'Lokální strategie integrace cizinců v ČR I',
VÚPSV, v.v.i., 2008
- 43 'Komunitní plán rozvoje sociálních služeb města Kolína na období
2015-2019', 2014
- 44 Kubelková B.: 'Analýza potřeb dětí a mládeže trávících volný čas na
ulici', 2014
- 45 Dobiášová P.: 'Rizikové jevy u rodin s dětmi a mládeže ve městě Ko-
líně a spádových obcích', 2014
- 46 'Akční plán města Kolína pro oblast rozvoje sociálních a návazných
služeb na rok 2015-2016', 2014
- 47 'Katalog poskytovatelů sociálních služeb města Kolína', 2016
- 48 'Strategický plán sociálního začleňování Kolína II. pro období 2018-
2020', 2018
- 49 'Místní akční plán rozvoje vzdělávání v ORP Kolín na období 2018-
2023', 2017
- 50 Místní akční plán vzdělávání – <https://vzdelavani-spolecne.cz/>
- 51 Bezpečný Kolín – www.bezpecnykolin.cz
- 52 'Strategický plán prevence kriminality města Kolína na období let
2016-2019', 2016
- 53 'Strategický plán města Český Brod do roku 2022', 2011
- 54 'Komunitní plán sociálních služeb města Český Brod pro období
2017-2019', 2017
- 55 'Místní akční plán výchovy a vzdělávání ve správním obvodu ORP
Český Brod', 2017
- 56 'Lokální strategie rozvoje základního vzdělávání v SO ORP Český
Brod do roku 2025', 2015
- 57 Webový portál vzdělávání v Českém Brodě – [https://www.cesbrod.
cz/vzdelany-brod](https://www.cesbrod.cz/vzdelany-brod)

16/ SEZNAM GRAFŮ, tabulek a map

Grafy:

- Graf č. 1 Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu v letech 2004–2018
- Graf č. 2 Věková struktura obyvatelstva v ČR k 31. 12. 2017
- Graf č. 3 Věková struktura cizinců v ČR k 31. 12. 2017
- Graf č. 4 Přírůstek/úbytek počtu obyvatel v ČR 2002–2018
- Graf č. 5 Cizinci v ČR v okrese Kolín v letech 1996–2018
- Graf č. 6 Migranti v okrese Kolín k 31. 12. 2018
- Graf č. 7 Věková struktura migrantů v okrese Kolín k 31. 12. 2017
- Graf č. 8 Počet dětí cizinců v MŠ ve městě Kolín v letech 2018-2019
- Graf č. 9 Počet žáků cizinců na ZŠ ve městě Kolín v letech 2018-2019
- Graf č. 10 Opatření využívaná školami v okrese Kolín

Tabulky:

- Tabulka č. 1 Nejčastější země původu migrantů v Česku k 31. 12. 2018
- Tabulka č. 2 Struktura zaměstnanosti zahraničních pracovníků v okrese Kolín v letech 2016–2018
- Tabulka č. 3 Počty držitelů zaměstnaneckých/modrých karet v okrese Kolín v letech 2016-2018
- Tabulka č. 4 Žáci základních škol v okrese Kolín podle státního občanství v letech 2016–2018

Mapy:

- Mapa č. 1 Změna počtu obyvatel v obcích Středočeského kraje mezi roky 2001 a 2016
- Mapa č. 2 Průměrné kupní ceny bytů v okresech ČR v období let 2015–2017

Centrum pro integraci cizinců o. p. s.

2019

www.cicpraha.org

Analýza vznikla v rámci projektu č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_064/0006465 „Náš společný kraj“, který je financován z prostředků Evropského sociálního fondu v rámci Operačního programu Zaměstnanost.